

WEINER LÁSZLÓ

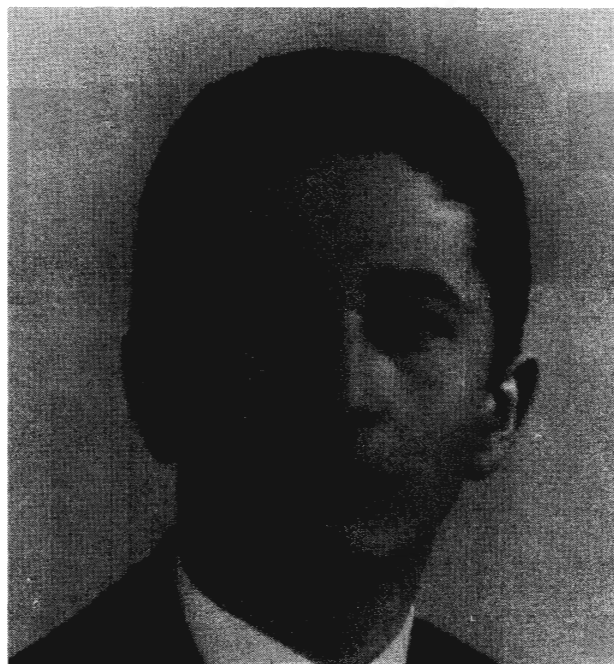
(1916. április 9. – 1944. július 25.)

Zeneművészeti Főiskolán Kodály tanítványa volt; már főiskolás éve alatt a magyar zeneszerzés legnagyobb ígéretei között tartották számon. Művészete azonban már nem bontakozhatott ki, munkaszolgálatosként pusztult el. Művei többsége elveszett, a fennmaradtak közül jelentős: *Duo* hegedűre és brácsára, *Szonáta* brácsára és zongorára, *Concerto* fuvolára, brácsára, zongorára és vonószenekarra.” – Ennyi olvasható a zenei lexikon (*Brockhaus Riemann – Zeneműkiadó*, 1985) 3. kötetében a fiatalon, huszonnyolc éves korában elhunyt mártír zeneszerzőről, akit Kodály személyes közbenjárása sem mentett meg sem a munkaszolgálattól, sem a keleti fronttól.

Kiváló képességeiről zeneakadémiai indexe is tájékoztat: 1934-től 1940-ig volt növendéke az intézménynek, s ezalatt más jegyet nem is kapott tanáraitól, mint jelest és kitűnőt. Tanulmányait nagyszerű mesterek irányították: zeneszerzés-főtanszakra Kodályhoz járt, zongorára Kósa György, egyetemes zenetörténetre Bartha Dénes, magyarra Major Ervin oktatta. Látogatta továbbá Ádám Jenő (karének), Zalánfy Aladár (karének gyakorlat), Harmat Artur (gregorián ének) és Kókai Rezső (zeneesztétika) előadásait, karnagyképzőre Unger Ernőhöz, ütőhangszerekre Roubal Rezsőhöz iratkozott be.

Kirobbanó tehetsége mind a koncertpódiumon, mind a komponálásban hamar megmutatkozott; Ádám Jenő egyik legendás hangverseny-produkciójának Handel *Saul*-jának próbáit az alig huszonnégy éves Weiner László vezényelte (Ádám tanár úr teljes meglepedésére, amit dedikált fotóportréja jelez: „Laci öcsémnek a *Saul* emlékére” – 1938. február 24-i keltezéssel). A művet 1940-ben Szombathelyen már Weiner maga dirigálta; a címszerepet Ernster Dezső énekelte, Dávid szólamát pedig Rózsa Vera, aki 1942. október 10-én házasságot kötött a fiatal zeneszerző-zongoraművész-karmesterrel (az anyakönyvi kivonaton szereplő két tanú: Kodály Zoltán és Kósa György). Az időközben érvénybe lépett zsidótörvények miatt a házaspár művészi tevékenysége mindinkább az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Kulturális Egyesület) rendezvényeire korlátozódott, melyeknek Weiner László „igazi aktivistája volt zongorakísérőként és zeneszerzőként” – mint Tallián Tibor írja a korral foglalkozó tanulmányában. (Rózsa Vera szíves közlése alapján azóta tudomást szereztünk arról is, hogy Weiner karmesterként is nagy feladatokat látott el: az OMIKE keretében Gluck *Orfeusz*-át, a Dohány utcai zsinagógában pedig – 1941. június 23-án – Händel *Júdás Makkabeus*-át dirigálta.) Ugyancsak Tallián említi dolgozatában a Weiner-kompozíciók első megszólaltatásának adatait (a művek zongoraszólamát a szerző maga játszotta): „Somogyi László vezényletével, Lukács

Pál és Sonnenfeld Miklós közreműködésével 1942. január 26-án mutatta be zongorára, brácsára és fuvolára, valamint vonószenekarra írt *Concerto*-ját, pár hónappal később pedig brácsára és zongorára készült szonátáját, amelyről a műsorfüzet büszkén hirdette: a m. kir. Vállás- és Közoktatásügyi Minisztérium pályadíjával kitüntetett mű.” (A díjra Kodály is utalt az 1943 nyarán Weiner érdekében írt levelében: „Mélyen tisztelt Vezérőrnagy Úr! Engedje meg, hogy szíves figyelmébe ajánljam Weiner László volt tanítványomat. Mint zeneszerző és zongoraművész a legszebb reményekre jogosít. Két éve az állami zeneszerzési pályázaton egy műve díjat nyert [...]”) Brácsaszonátáját a szerző barátjának, Lukács Pálnak ajánlotta, aki a művet huzamosan reper-toárján tartotta; 1947. december 14-én a Zeneakadémián Petri Endrével játszotta el (erről Jemnitz Sándor kritikája számol be), más alkalommal Antal Istvánnal adott szonátaestjén szólaltatta meg a – Péterfi István recenziója szerint – „kivételes talentumot sejtető szerzeményt”. (A Zeneműkiadónál megjelent három Weiner-darab közreadója is Lukács Pál.)

Weiner Lászlót 1942 áprilisában hívták be munkaszolgálatra, és 1943 áprilisában a keleti frontra küldték. A hivatalos értesítés szerint 1944. július 25-én halt meg Lukow községben. Pár hónappal korábban, április 9-én múlt huszonnyolc éves.

KERÉNYI MÁRIA

KROÓ GYÖRGY

A Weiner László-émlékhangversenyéről*

Mostanában gyakran ránk köszönt a múlt. Néhány hete egy misekompozíció emlékeztetett egy munkaszolgálatosként elhunyt Kodály-növendékre, Gyopár Lászlóra, ma egy hete Kósa György 1943-as *Krisztus-oratórium*-ának bemutatászámba menő előadását méltathattam néhány hónappal a szerző halálának tizedik évfordulója előtt, s most, az egykori OMIKE-hangversenyek színhelyén, a Goldmark-teremben tartott emlékhangverseny alkalmából idézem fel az egykori Kodály- és Kósa-tanítvány, Weiner László alakját, aki 1940-ben búcsúzott tanulmányai színhelyétől, a Zeneakadémiától, és 1944-ben, huszonnyolc évesen halt mártírhalált. – Ez az emlékhangverseny azonban más volt, mint az előző kettő, azok inkább baráti magánkezdeményezéseknek hatottak, emez reprezentatív jellegű eseménnyé emelkedett. Mindenekelőtt jelen volt és pódiumra lépett az egykori barát és muzsikustárs, Starker János, aki Kodály hatvanadik születésnapján ugyanebben a teremben Weiner Lászlóval adta elő Kodály *Zongora-gordonka szonátáját*, és most többek között eljátszott egy Händel *Sicilianó-t*, amelyet a harmincas évek végén neki írt át Weiner László: felhangzott a *Brácsa-zongora szonáta* két tétele, amelynek vonósszólamát annak idején Lukács Pál mutatta be, s most a fia, Lukács Péter játszotta. Ugyanez a személyes szál kapcsolta össze 1942-öt 1994-gyel a zongorára, fuvolára, brácsára és vonószerekre írott *Concerto* előadása során, és amikor felcsendültek Weiner László dalai, amelyeket Lukin Márta énekelt Wollmann Mira zongorakíséretével. Arra kellett gondolnunk, hogy a teremben köztünk van Weiner László özvegye, Rózsa Vera is, akinek és testvérének a dalok ajánlása szól, s aki egyben első megszólaltatójuk is volt. A Vörösmarty- és Ady-versekre írott három dal kottája is megjelent a hangverseny napjára, és kézbe vehettük a Weiner László életéről, művéről és az időszakról beszámoló tanulmányt is, amelynek szerzője a kor tudós kutatója, Tallián Tibor. Az emlékest műsorában megszólaltatott Weiner László-művek közül a dalok inspi-

ráltsága fakad a legszemélyesebb forrásból, legtgabb a perspektívája az *Epilóg* című dalnak. Nem tudom, ki mindenki méltatta már Kodály zeneszerző-tanári munkájának a növendékek versértésében megnyilatkozó jótékony hatását. Itt is erre a valószínűleg kifejesztett érzékre épül mind a melodikai dikció, mind a nem kevés harmóniai invenció. A másik tanulsága az estnek a zeneszerző-mesterség magas foka, messze meghaladva az első nyilvánosságra érett kompozíciók elvárható legmagasabb szintjét. Hangszerismeretre, idiomatikus írásmódra csakúgy vonatkozik ez, mint a formák tiszta vonalaira, a szövés mód biztonságára és változatosságára, a zenei tematika és a hangvétel, valamint a műfajtradíció szorosan egymásra utaló egységére: és fel-felcsillan mindegyik műben az elhivatottságnak, a zenei fantázia működésének az a félreérthetetlen jele, amely, Kodály szerint, „a legszebb reményekre jogosított”. – A választott műfajkeretek, hangszerátvitások egyértelműen utalnak a mester műhelyére, s ez természetesen a *Megkésett melódiák*, a *Szerenád*, a vonós *Duó* értelmében egyaránt. Azt, hogy Bartók mit jelentett Weiner László számára, a Fischer Iván által vezényelt, Pivon Gabriella és Krausz Adrienn közreműködésével ékes *Concertó*-ból sem lehet egyértelműen dokumentálni, mindenesetre az érintkezést a két nagy mester műhelye között, Weiner László számára is, minden egyéb aktualitásával egyetemben, nyilván a *Divertimento* jelentette, jelenthette.

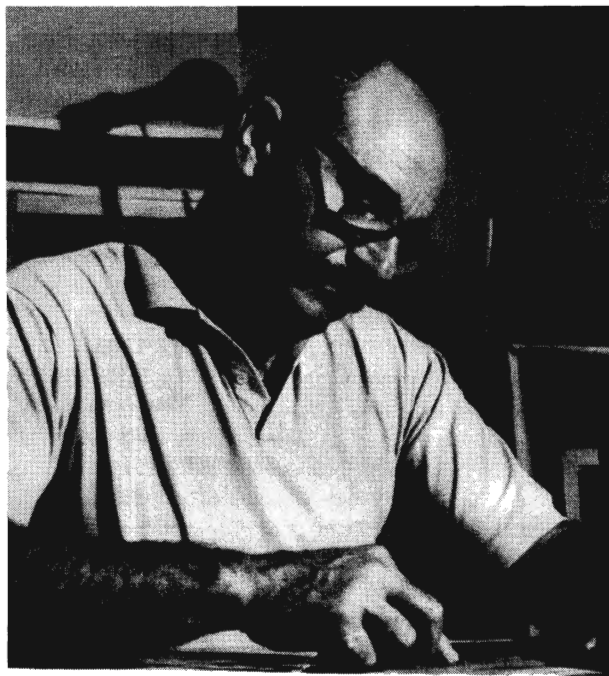
Számomra az egész hangverseny legfontosabb tanulságát az a felismerés adta – s itt Weiner László mellé sorolom Gyopár Lászlót is –, hogy a magyar zeneszerzőknek ez a mártírcsapata, amelyet megaláztak és elpusztítottak, karján a megkülönböztető sárga vagy fehér karszalaggal is szívében őrizte Vörösmarty és Ady verseit, s amit életműtorzóként, pályakezdő tehetséges művek csokraként hátrahagyott, az nemcsak annak bizonyítéka, hogy az új magyar zene ügyének szolgálatára szegődött, hanem annak a mélységes hitnek a kifejezése is, amellyel Kodály Tündérországról szóló magyar álmában egész valójával osztozott.

* Elhangzott 1994. május 8-án a Magyar Rádió Új Zenei Újság-jában.

PETERDI GÁBOR

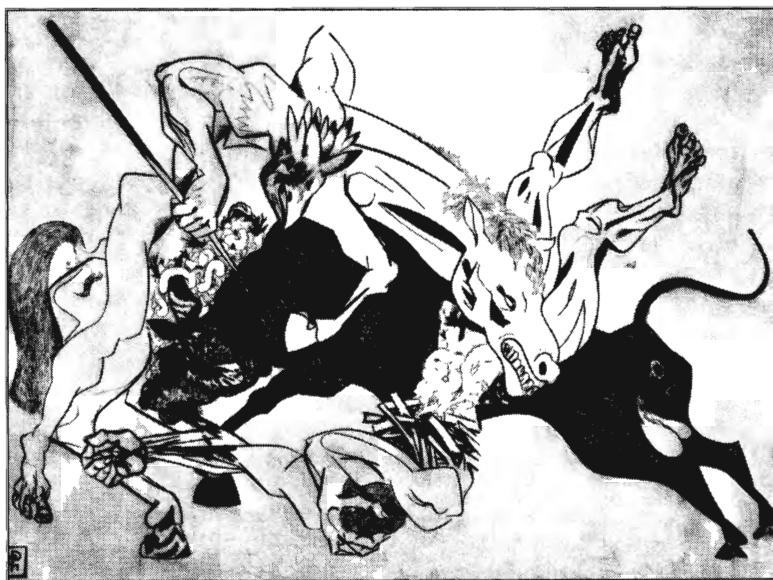
Amerikában élő festőművész, grafikus, 1915-ben született Pestújhelyen. Várnai Zseni és Peterdi Andor költő fia. Első kiállítását csodagyerekként az Ernst Múzeumban tartotta 1930-ban, az akkor már nem élő Csontváryval. 1930-ban egy évig festészetet tanult a római akadémián, majd Párizsba ment, ahol a posztimpreszionista és expresszionista festők voltak rá legnagyobb hatással. 1939 óta az Egyesült Államokban él. A háború alatt önként jelentkezik az amerikai hadseregbe; tankelhárító tüzéerként részt vesz a normandiai partraszállásban és a németországi haláltáborok felszabadításában. 1945-ben háborús bűnösöként szállít haza Magyarországra és ad át a hatóságoknak, majd visszatér Amerikába, leszerel, és a Brooklyn Múzeum művészeti iskolájában tanít grafikát és rézmetszést, később a Hunter Collegeban, majd a Yale Egyetemen, ahol nyugdíjba vonulásáig a képzőművészeti fakultás tanszék-vezető professzora.

Festészetére a spanyol polgárháború, a hitleri haláltáborok, majd később a természet, a tenger, a sziklák voltak a legnagyobb hatással. Egyedi technikai újításai vannak a rézkarcművészet terén, ezzel foglalkozó *Printmaking* (Macmillan, 1959, 1980) című tankönyvéből világszerte tanítják a rézkarctechnikát. 1930 óta rendszeresen kiállít, festményei és grafikái a világ legnagyobb

múzeumaiban is megtalálhatók. Magyarországon a Szépművészeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria, a pécsi Janus Pannonius Múzeum őrzi műveit.

DEZSÉNYI KATALIN

PETERDI GÁBOR: A NAGY CSATA

HÍREINK

94/1-es számunk egy lábjegyzetében utaltunk folyóiratunk Kossuth Klubban tartott *Szarajevőért* estjére. A bevételt, szárazelemek, levesporok, és vitaminok formájában eljuttattuk a Szarajevói Zsidó Hitközség *La Benevolentia* segélyszervezetének. Többen a későbbiek során is áldoztak erre a humanitárius célra, közülük *Vadász József* és *Dr. Zánthó Róbert* olvasóink nevét emeljük ki, akik 20 000, illetve 12 000 forintot fizettek be szolidaritásból. Idén tavasszal is küldtünk cigarettát és vitamint a sokat szenvedett városba, amelynek megpróbáltatásai sajnos tovább tartanak, s így továbbra is szükség lesz minden segítségére.

*

Folyóiratunk kulturális műsorral vett részt a magyar holocaust ötvenedik évfordulója alkalmával rendezett tudományos emlékkonferencián 1994. április 5-én, amelyet a téma világhírű szaktekintélye – lapunk szerzője –, *Randolph Braham* professzor rendezett. Szerzőink közül *Gergely Ágnes*, *Hankiss Ágnes*, *Mezei András* és *Somlyó György* olvasta fel a Soával kapcsolatos műveit, *Sivók Irén* verset mondott az általa vezetett *HáNoár HáCioni Ifjúsági Szavalókóruossal*, akik az e számunkban is bemutatott Soá-áldozat, *Erdős Gábor* gyerekköltő dokumentum-lírájából állítottak össze műsort. *Kathy Horváth Lajos* az erre az alkalomra írt Soá-rapszódíját adta elő hegedűn.

*

94/1-es Debrecen-számunk bemutatóját jeles helyen, a Debreceni Református Kollégium dísztermében tartottuk. Folyóiratunk itt is műsort adott. *Sivók Irén* énekelt és szavalt, *Fekete László* főkántor héber zsoltárokkal lépett fel (először e történelmi falak között), *Török Ádám* fuvolázott, *Kathy Horváth Lajos* hegedült. Vendéglátóink közül *Dánielffy Zsolt*, a Debreceni Csokonai Színház művésze olvasott fel, és *Wagner Lajos* a színház operatársulatának tagja énekelt református zsoltárokat. *Meir (Pál) Weiss* Debrecen egykori rabbija, ma a Jeruzsálemi Héber Egyetem Izrael-díjas Biblia-professzora is együtt ünnepelte velünk e szám megjelenését. A méltán történelminek mondható esemény (amelyet az Arany Bikában oldottabb hangulatú fogadás is követett) köszöntőit – elhangzásuk sorrendjében – érdemesnek tartjuk itt megörökíteni:

Kocsis Attilának, Debreceni Református Kollégium Főigazgatójának köszöntője:

Hölgyeim és Uraim, igen tisztelt Vendégeink!

Megtisztelő számomra, hogy e helyről, kettős minőségemben köszönhetem Önöket a *Múlt és Jövő* folyóirat debreceni száma bemutatásakor. Két vonatkozásban is házigazdának tartom magam, egyrészt mint a

Debreceni Református Kollégium főigazgatója, másrészt a Debreceni Magyar-Izraeli Baráti Társaság soros elnöke. Azé a Társaságé, amelyik három évvel ezelőtt itt a Kollégiumban alakult meg. Ez a hely ilyen módon is betölti hivatását, a szeretet és a megbecsülés hidját építi nemzetek, népek, vallások, egyházak, személyek között.

Most, amikor egy irodalmi folyóirat debreceni száma bemutatására sor kerül, többről van szó, mint elemzésről, esztétikáról, irodalmi értékek vizsgálódásáról. Egy tragikus múltból és egy bizakodó jövőről. Akik kézbe vették már e számot, láthatják, kicsi, de annál figyelemreméltóbb gyászszalag jelzi az eseményt, 1994 áprilisát.

Talán be sem kell csukni a szemeket, azonnal felrémlelenek a sárga csillagok, az összeterelt végeláthatatlan sorai, a görcsösen egymásba kapaszkodó kezek és a távolban eltűnő szerelvények. Nem tudjuk elég erősen bedugni fülünket, hogy ne halljuk meg a sok jajszót, a könyörgést, a becsapódó vagonajtók sorsot pecsételőkattanását, a halálba menők utolsó sikolyát.

Aki már látta Auschwitz, Mauthausen, Treblinka emberirtó gyárait, vagy a holocaust bármely más emlékművét, múzeumát, nem mehet el vállrándítással a múlt mellett. Ez a múlt is benne van ebben az újságszámokban. De benne van az a múlt is, amit Baltazár Dezső református püspök 1936-ban bekövetkezett haláláig, majd Révész Imre és köre, Bereczky Albert, Éliás József lelkesek és még sokan mások tettek azokban a gyászévekben.

De benne van az a múlt is, amit ez a Kollégium tett Debrecen és a környék zsidóságáért. Gimnáziumainkban mindig helyet kaptak, és ők ezt azzal hálálták meg, hogy becsülettel tanultak, és öregbítették az ősi schola hírnevét.

A jövő annyiban lesz más, amennyire a múltat megértve és értékelve képesek vagyunk változtatni, tévedéseinket kijavítani, előítéleteinket feladni, egymás szemébe bátran belenézni. Ellenkező esetben bármikor megjelenhetnek a horogkeresztek vagy árpádsávok, rendelkezések a numerus claususokról és a sárga csillagokról. Ébredhet a gyanú, éledhet a revans, öklöbe szorulhat a kéz, tovább plántálódhat a gyűlölet. Én nem akarok ilyen jövőt! Mi nem akarhatjuk, hogy gyermekeink ebbe nőjenek bele. Nem lehet többé pogrom, gettó, holocaust, nürnbergi per, hatnapos háború, hebroni vérengzés. Egy lehet csak, a jámborság útja. Az az út, amelyen kézen fogva halad a Tóra-tekeresztet vivő és az Újszövetséget újjongva felmutató, a Tízparancsolatot közösen valló, egy nyelvet beszélő és magát egy nemzet fiainak tartó nemzedék. Szegélyezze minél több fa ezt az utat, jelezve, gyökereink közösek, jövőnk egymástól függ.

Tisztelt vendégeink! – amikor megismétlem köszönetemet, engedjék meg, hogy átadjam Kocsis Elemér püspök úr üdvözlését is, aki igen fontos elfoglaltsága miatt nem tud köztünk lenni.

Legyen a Zsoltárok könyve 105. részének 4. verse főhász, intés, bátorítás, vigasztalás és erőforrás: „Folyamodjatok az Úrhoz, az Ő hatalmához, keressétek orcáját szüntelen!”

A Debreceni Magyar-Izraeli Baráti Társaság mai emlékező, a *Múlt és Jövő* irodalmi folyóirat bemutatkozó estjét megnyitom.

*

Meir Weiss, Demszky Gábor és Kocsis Attila

Hevessy József, Debrecen Főpolgármesterének beszéde:

Tisztelt Vendégek, Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy a város polgármestereként kelő tisztelettel megköszönjem a Debreceni Magyar-Izraeli Baráti Társaságnak azt, hogy védnökséget vállalt a *Múlt és Jövő* zsidó kulturális folyóirat Debrecen-különszámának bemutatására. S hadd köszönjem meg a *Múlt és Jövő* szerkesztőinek azt, hogy a Budapest-különszám után mindjárt a mi városunk szellemi és kulturális hagyományait találták méltónak arra, hogy egy teljes számot szenteljenek Debrecen városának. Bár néhány hónappal már túljutottunk a város szabad királyi rangra emelésének 300. évfordulóján, e Debrecen-szám mégis, így utólag is hozzájárul a sokszínű megemlékezéshez, és egyben méltón adózik a holocaust tragikus sorsú áldozatainak emléke előtt is. A kálomista Róma ugyanis nem feledkezhet meg arról, hogy szellemi és gazdasági élete mily sokat köszönhet a másfél évszázada betelepített zsidóságnak, amely különösen ebben a században sokat tett a város polgáriásodásáért.

Mindazt, amit fontosnak véltem elmondani a város hagyományairól, az évszázados megmaradás titkáról, a sokféle kultúrák együttéléséről, egymást színesebbé, értékesebbé tételéről, a folyóirat beköszöntőjében elmondtam. Azt azonban kiemelném, hogy e folyóirat-szám új tudományos és művészi értékekkel gazdagítja a város arculatát, hiszen olyan dokumentumok kerültek napvilágra, épp a Református Kollégiumnak, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Történelemtudományi Intézetének és az Izraelita Hitközségnek a könyvtárából, amelyek eddig jórészt csak kevesek előtt voltak ismertek. De a kutatók és történészek írásai nyomán világosabb képet kapunk arról a pezsgő szellemi, hitbéli és gazdasági életről is, amely a református-zsidó törekvések, vállalkozások nyomán támadt. Zsinagógák és temetők, Baltazár Dezső-féle végrendelet és egykori zsidó gimnázium megannyi titka világosodik meg az olvasó előtt a különböző írásokból. A ma is városunkban élő vagy az egykoron innen elszármazott írók és kép-

zőművészek, egykori debreceni zsidó diákok és tudós rabbik vallanak hitükről és életükről.

Személyesen annak is örülök, hogy e folyóirat-szám a keresztény-zsidó párbeszéd és együttgondolkodás esélye-it is erősíti. Mint ahogy az is örömmel tölt el, hogy e Debrecen-szám valóságosan is öregbíti a város hírét a nagyvilágban, ahova előfizetői és olvasói révén eljut. A szerkesztők révén tudomásom van róla, hogy az Egyesült Államoktól Izraelig igen nagy érdeklődést váltott ki e szám az egykori debreceni diákok és polgárok körében, zsidókéban és nem zsidókéban egyaránt, úgyhogy az olvasók a sokrétű írások révén újra árnyalt képet kaphatnak egykori szülővárosukról. Végül annak a reménységemnek szeretnék hangot adni: remélem, hogy városunk az elkövetkezendőkben is az eltérő vallásra és hagyományra épülő emberi méltóságot, a kulturális és tudományos sokszínűséget, a közös fölemelkedést akarja szolgálni, hogy méltó legyen egykori és nagy hírű hagyományaihoz.

*

Demszky Gábor, Budapest Főpolgármesterének köszönetje:

Örülök ennek a meghívásnak, mert olyan kezdeményezést folytatásával találkozom itt Debrecenben, amelyet mi indítottunk el. A *Múlt és Jövő* tavaly nyáron egy Budapest-számmal kezdte a városokról szóló sorozatát, amelyet hamarosan egy Budapest-Bécs-Prága-összeállítás is követett, mintegy kijelölve e városok rokonságát, szellemi erőtereit s azok alkotóan termékeny találkozáspontjait. Ezek nem föltétlenül esnek egybe országok, vagy akár kontinensek hatáiraival. Éppen a *Múlt és Jövő* törekvései is bizonyítják; a Júdeai sivatag széli város: Jeruzsálem mennyire meghatározza azt, amit európainak tudunk, akár földrészünkön túlterjedő hatállyal is.

Mindezt avatottabb helyen nem is említhetném, mint a Református Kollégium magyar történelemtől és a Biblia szellemétől egyaránt átitatott falai között. Ezredéveket, földrészeket összekötő-kiegészítő ket-tösségről is szól ez a szám, kiemelve benne Debrecen leglényegét: a „kálvinista Róma”-ságát. A közhelyek valódi tartalma sajnos használat közben elkopik. Pedig eme elnevezés mögött roppant tudományos és nevelő munka húzódik, amely túlmutat vallási jelentőségén. Túlzás nélkül állíthatom, hogy ez a szerep meghatározó jellegű az egyetemes magyar kultúrában. (Az sem véletlen ezért, hogy ebben a remélhetőleg folytatódó sorozatban Budapest után Debrecen következett.)

A reformáció lényegi eleme az az indíttatás, amely meghirdette a visszatérést a Biblia nyelvéhez, s az azt létrehozó korok tanulmányozásához. Ezzel magához az eredet vallásához, szelleméhez is közelített: a héber nyelvhez, a zsidó vallás értékeihez. Mindez magával hozta annak a szellemiségnek a kialakulását, amely a debreceniség meghatározója, s amelynek fontos eleme: a tolerancia. Ennek a munkának, gondolkodásnak szép dokumentumaival találkozunk a *Múlt és Jövő* hasábjain, vagy az itt felcsendült zsoltaírok hallatán. Felemelő, megborzongató érzés ezzel itt szembesülni, ahol a régi metszésű betűk olvasás nélkül is sugározzák magukból ezt a szellemet.

A reformáció nemcsak a gondolkodás, világfelfogás terén hozott újat, de – ez Max Weber óta szintén köz-

hely – a gazdaságban is. A polgárosodásban is szükségyszerűen modellértékű az, ami évszázados szellemi előkészítés után Debrecenben végbement. Ennek is jelentős gazdasági és művelődéstörténeti zsidó vonatkozása van, amely ha eltérő mértékben és módon ment is végbe, de azonos gyökerű a Budapestet a modern világ érrend-szerébe bekapcsoló modernizációs folyamattal.

A szellemi sokrétűség határainak kitágítása, a világból minél többet befogadás és hasznosítás: és mindennapi életünkre lefordító gyakorlata, a polgárosodás, vagy pontosabban újrapolgárosodás ismét a magyar történelem előtt álló nagy feladat, program. Kihívás. Hová máshoz is fordulhatnánk erőt gyűjteni, mint az eredet forrásaihoz. Mint például ide, a legendás Kollégium falaihoz, ahol megfogalmazódtak ennek a számkra is betöltendő programnak a példát, utat mutató követelményei, irányai. Tudás és Tolerancia fellegvárában vagyunk, ahol menedéket, időt és meghallgatást nyer mindaz, ami emberi.

Végezetül, a szűkre szabott időből engedjenek meg még két gondolatot jelzészerűen, amely szintén a *Múlt és Jövő* Debrecen-számának nem vagy nem közvetlen Debrecent érintő részéhez kapcsolódik.

A kezünkben tartott szám felső sarkában gyászszalag feketélik: rajta két évszám: 1944-1994. Ez az év a rettenetes magyar holocaust emlékéve. Minden, ami ezelőtt és ezután történt a magyar zsidóságban, ehhez a baljós évszámhoz viszonylik.

A magyar zsidóságban?

A magyarságban.

Ahogy Mohács is „nemzeti nagylétünk” tragikus vízválasztója, Debrecennek, akár az összes magyar városnak, településnek megvan ez a létét megrendítő, fejlődését megakasztó tragikus vízválasztója. Ahogy Mohács sem, úgy 1944 sem teljesen kívülről jött fátum volt. Belső elomlás és rothadás eredménye. Mindenkinek megvan a saját területén a felelőssége, hogy még egy ilyen katasztrófa ne következhesse be a történelmünkben.

Mindezt azért kell megfelelő súllyal emlegetni, mert éppen ilyesmire nyújt közvetlen példát a szomszédságunk és régióink nem egy aggodalmas jelensége. A szám végén a Szarajevó-blokk arra figyelmeztet, hogy a tolerancia szigetként ismert multikulturális város sorsa egész civilizációkra vet pusztító árnyékot.

A *Szarajevói jelentés* egyik fotója egy ugyanilyen évszázados munkával összehordott könyvtár romjait mutatja. Nem kell magyaráznom a helyzetet, az asszociáció-sort. Akár a nyomában föllépő szorongást. A saját történelmünkkel szembesülve, határainkon vagy a saját gondjainkon túlra nézve csak az elhatározás erősödhet meg bennünk: másképpen kell élni!

Úgy, hogy embertársainkat, könyvtárainkat, civilizációinkat legalább olyan veszély ne fenyegetse, amely belőlünk ered.

A magyar soá ötvenedik évfordulóján rengeteg emlékeztet tartottak s még tartanak szerte az országban. Sokszor meghívták folyóiratunkat az eseményekre s tehetségünkhöz mérten igyekeztünk is ezeken részt venni. Lehet, igazságtalanul, de itt csupán egy ilyen alkalomról emlékezünk meg: a *tokaji soá emléknapról*.

Ez a város, ez a vidék szívünkhöz nagyon is közel áll, s a gyász méltósága mellett emelkedett érzést, biztató

DEMSEKY GÁBOR, KÓBÁNYAI JÁNOS ÉS SIVÓK IRÉN

példát nyújtott a tény is, hogy az emlékeztetést az újraépülőfélben lévő zsinagógában tartották, amely több évtizednyi sanyarú, megalázott sors után ezúttal vallási funkciót is betöltött.

*

Majer János polgármester itt elhangzott beszéde:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

1944. május 27-én robogott ki Sátoraljújhely vasútállomásáról több mint 900 zsidó vallású tokaji honfitársunkkal a vonat. Ma ötven éve, hogy ezeknek az ártatlan embereknek Auschwitzban beteljesedett a sorsa. Azoknak a polgártársainknak, akik teljes jogú magyar állampolgárok voltak, csak egyetlen bűnük volt – az akkori esztelen politika szerint –, hogy zsidók voltak. De nekünk, tokajiaknak ők a barátaink, munkaadóink, munkatársaink, sokszor segítőink voltak és emlékeinkben maradtak. Jelenlétüknek a hiánya pótolhatatlan, hiszen ezt a veszteséget a város nemcsak lélekszámában, hanem – ami ennél súlyosabb – szellemiségében sem tudta kiheverni. Mai napig hiányoznak az ügyvédek, a bírák, a pénzügyi szakemberek, hivatalnokok, kereskedők a város polgárságában.

Akkor, ötven évvel ezelőtt talán senki sem gondolta komolyan, hogy európai országban ilyen megtörténhet. Egy, a határainkon túl fogant, de hazánkban is követőkre talált, lázas elmék által kiagyalt politika képes ilyen gazzettre.

Ma azokra emlékezünk, akikkel évszázadokon át élünk, ma azokra emlékezünk, akik a társaink voltak a történelem folyamán jóban, rosszban. A szomszédainkra, a sarki boltosra, az önkormányzati tisztviselőre.

Tisztelt Barátaim!

1944 májusában egyszer csak üres lett a tokaji Fő utca és az Alsó utca. Lakóinak erőszakos távozásával űr keletkezett a lelkünkben, és egy sosem gyógyuló seb. Emlékezzünk!

Kedves Barátaim! Ezekkel a gondolatokkal a holocaust tokaji áldozataira való megemlékezést megnyitom.

A Polgármester Úr a tokaji zsinagóga falán elhelye-

zett emléktábla leleplezésekor elhangzott szavai:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Tokaj város Önkormányzata és a Tokajban élő zsidó lakosok úgy döntöttek, hogy emléket állítanak a városunkból elhurcolt mártírhalált halt zsidó honfitársainknak.

Azoknak, akiknek emlékét a szívünkben hordjuk, azoknak, akikről éltükben soha nem gondoltuk, hogy életüket valahol Európában megpecsételték.

Mikor elhaladunk a zsinagóga előtt, gondoljunk azokra a csecsemőkre, akik nem tudták, hogy mi történik velük, azokra az édesanyákra, akik nem sejtették, hogy mi történik magzatukkal, azokra a fiatalokra, kik egy szebb jövőben bíztak, s álmaikat szabadjára engedték. Gondoljunk a felnőttekre, akik hitték, hogy az ember nem aljasodhat le odáig, hogy egy nép kiirtására is vállalkozhat. Gondoljunk az öregekre, akik remélték, hogy szép öregkort élnek majd meg. S mindez szertefoszlott egy örült elme lázálma miatt.

Mit tehetünk azért, hogy ilyen szégyenletes bűn ne ismétlődhessen meg? Mindenkiiben az Embert kell becsülnünk, kinek joga van az élethez, s az emberiség soha nem lehet semmilyen politika játékszere. S mit tehet egy kis önkormányzat az antiszemitizmus ellen? Megpróbálja a fiatalokkal a másságot elfogadtatni. A zsidó emberben barátot láttatni.

Mikor tavaly nyáron az izraeli testvérvárosunkból a kétheti nyaralásból hazatérő tokaji gyerekek úgy köszöntek nekem, hogy SALOM, tudtam, hogy a kis barátaim már soha nem lesznek antiszemiták.

Hölgyeim és Uraim!

Ezt a mai alkalmat használom fel arra, hogy – ötven évvel a holocaust után – megkövessem az elhunyt és a jelenlévő áldozatokat, azon tokaji polgárok nevében, akik megsértették, vagy emberiség elleni bűnt követtek el honfitársaikkal szemben.

*

Zelenák István tanár úr szavai:

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Emlékezők!

A zsinagóga, ahol ma szomorú megemlékezésünket tartjuk, száz évvel ezelőtt épült. Az istentisztelet házát ma az elmúlás, az emlékezés házának nevezhetjük.

Az ötven év előtti időkben itt gyűltek össze a tokaji izraelita hitközség tagjai, hogy az előimádkozót követve elmondják fohászaikat. Középen tíz, két szélen öt-öt sorban ültek a férfiak. Minél nagyobb tiszteletnek örvendett valaki, annál előkelőbb helyen. Fenn a karzaton a nők imádkoztak. Középen állt a rabbi, segítőtársaival, hitbuzgó ortodoxokkal.

Most kongó üresség, csupasz falak, múltidéző gondolatok helye az épület. A szomszédban a haszid hívek imaháza szintén üresen áll. Nem működik a háromszáz főt befogadó héder és a népes jesiva. Eltűntek a hívek, egyszerre eltűnt az egész hitközség.

Ma azokra emlékezünk, akik a szörnyű népiirtás áldozataivá váltak.

Vannak gaztettek, melyeket sohasem feledhet az emberiség. Az elpusztult férfiak, nők és gyerekek vére az égbe kiált.

Ötven év után, e mai évfordulón szeretnénk kifejez-

ni mély együttérzésünket és fájdalmunkat. A tragédiát újra felidézve fájdalommal gondolunk az áldozatokra. Szeretnénk részvétünket kifejezni a túlélőknek és hozzátartozóknak. Veszteségüket a mienknek érezzük.

Nem a sebek felszakítása szándékával, de ötven év távolsága miatt szeretnénk felidézni a tények számbavétele céljából az akkor történeteket, elsősorban a túlélők emlékei alapján.

Nekem, aki 1944-ben két és fél éves voltam, talán könnyebb kimondani az akkori eseményeket, mint akik részesei voltak azoknak.

Tokajba 1944. március 20-án, vasárnap érkeztek a megszálló német csapatok. Az egyik visszaemlékező, Meir Sas, 1986-ban megjelent művében említi, hogy városunkba is egy SS-különítmény érkezett a gettózás és deportálás szervezésére. A húsvéti ünnepek után két csendőr jelent meg a házaknál, s átadta – a plakátokról már ismert – parancsot: kétheti élelemmel és a legalapvetőbb ruhaneművel jelenjenek meg a templom-gettó területén.

Tokajnak 1941-ben 816 zsidó lakója volt, az 5903 főnyi lakosság, 13,8 százaléka. Az udvaron s a zsinagóga melletti épületekben összezsúfolva, fekhelyek és csomagok között jó néhány napot töltöttek itt az emberek, kiszakítva addigi környezetükből, mindenüket otthagya, a hatalom önkényének kitéve. Félelemmel és kétségbeesve gondoltak jövőjükre, bár megszokásból még az itt hagyott lakás, műhely és üzlet foglalkoztatta őket. Legfeljebb csak sejtéseik voltak a jövőről. A legvallásosabbak pedig úgy gondolták, nem hagyhatja őket cserben a Mindenható.

A gettót csendőrök őrizték. A környező házakban lakó ismerősök gyermekeiket küldték hozzájuk kis csomagokkal, akik megpróbálták azt a kerítésen keresztül átadni. „Ne lássalak itt még egyszer!” – hangzott a zord parancs.

Egy hét elteltével, április 26-án a csendőrök sorba állították az embereket. Az öregeket és gyermekeket az ide rendelt lovas szekerekre rakták. Megindult a szomorú menet Keresztúr felé, ahonnan vasúton szállították tovább őket az újhelyi Rákóczi úti gettóba. A vidéki zsidóság deportálására május közepétől került sor. A tokajai deportálása a harmadik transzporttal történt, a munkaképtelenek a negyedikbe kerültek. A harmadik transzport május 27-én indult Újhelyből, s Kassát érintve, ahol németek vették át őrzését, Auschwitzba érkezett. További sorsukról képet kaphatunk, ha a rabbi és családja történetét megismerjük. Ezt ugyanis a rabbi lánya, Éva leírta, s megküldte Lówy Lajosnak, aki gyűjti az elhurcoltak névsorát s az emlékeket.

Az utolsó rabbi, Jungreis Nathan Halevi osztozott hívei sorsában. Mauthausen (Ausztria) poklában lelte halálát gyilkos SS-ek által, 1944. november 16-án. Feleségét, Leát és fél éves kislányát, Juditot még Auschwitzba érkezésük napján gázkamrába küldték. Fia, Károly Mauthausen mellett végelgyengülésben halt meg. A tokaji zsidóság nagy része Auschwitz gázkamráiban pusztult el.

Némelyek Birkenauban vagy más haláltáborban végezték életüket.

Az elhurcoltak közül kb. ötvenen tértek vissza. A munkaszolgálat révén vagy szökés által életben maradtakkal együtt kb. százan éltek túl a vézskorszakot. Ami a leginkább megrázó: egyetlen gyermek sem menekült meg,

FIGYELŐ

VOLENSZKY PAULA Mustrája

AJÁNLÓ BIBLIOGRÁFIA A HOLOCAUSTTAL FOGLALKOZÓ, ILLETVE A HOLOCAUST UTÁN MEGJELENT TÖRTÉNETI, TUDOMÁNYOS ÉS SZÉPIRODALMI MUNKÁKBÓL

A válogatás a MAHIR-OBSERVER Médiafigyelő szolgálat sajtófigyelésének felhasználásával készült.

Ezt a munkát az Andrew and Pearl Rosenfeld Research Project on the History of the Habsburg Empire, Hebrew University, Jerusalem támogatta.

I. Könyvek

- Könyvek a holocaustról
1. Történeti munkák, visszaemlékezések, dokumentumok
- ÁBEL Olga
Egy újságíró magánfeljegyzései. Bp. 1986, Magvető K.
- ARENDEI, Hannah
A totalitarizmus gyökere. Bp. 1992, Európa K. 657 p.
- Bács-Kiskun megye múltjáról. XI.köt. (Szerk.: Iványi Szabó Tibor) Kecskemét, 1993, Bács-Kiskun megyei Levéltár
- BACSO János
Ami a kulisszák mögött történt... (Riportkönyv) Bp. 1960, Zrínyi K. 374 p.
- BÁRÁNY Ferenc
Az antiszemitizmus szerepe a szélsőjobboldali diákmozgalmakban. Bp. 1971.
- Befogadók. Írások az antiszemitizmus ellen 1882–1993. (Vál. és bev.: Karsai László) Bp. 1993, Aura K. 256 p.
- Belső tilalomfák. Tanulmányok a társadalmi öncenzúráról. A Hollandiai Mikes Kelemen Kör kiadása, 1982. 266 p.
- BEN-Tov, Arieh
Holocaust. A Nemzetközi Vörös kereszt és a magyar zsidóság a II. világháború alatt. (Ford.: Gyurkó László) Bp. 1992, Dunakönyv. 297 p.
- BENESCHOFOSKY Ilona – KARSAI Elek
Vádirat a náciizmus ellen. Dokumentumok a magyarországi zsidóüldözés történetéhez. (Szerk.: - -) 1–3. köt. Bp. 1958, 1960, 1967. MIOK.
- BENESCHOFOSKY Imre
Maradék zsidóság. A budai aggok és árvák menházegyesületének évkönyve. Bp. 1946, Officina K.
- BETHLEN Oszkár
Élet a halál földjén. (Visszaemlékezések) Bp. 1959, Kossuth K.
- BETTELHEIM, Bruno
A végső határ. (Tanulmányok)(Ford.: Szilassy Zoltán) Bp.1988, Európa K. 247 p.
- BOKOR Péter
Mengele doktor nyomában. Bp. 1987, MRT.
- BOKOR Péter
Végjáték a Duna mentén. Bp. 1982, Minerva K.
- BOTOS János – SZITA Szabolcs
Vöröskeresztes embermentők 1944–1945. Bp. 1922.
- BRAHAM, Randolph
A magyar Holocaust 1–2. köt. (Ford.: Zala Tamás, Berényi Gábor, Sz. Kiss Csaba, Garai Attila, Seres Iván) Bp.–Wilmington, 1988, Gondolat K.–Blackburn International Incorporation.
- BUZÁSI János
Az újvidéki razzia. Bp. 1963, Kossuth K. 125 p.
- CARP, Matatias
Holocaust Romániában 1940–1944. (Ford.: Takács Ferenc) Bp.1993, PrimorK.
- CSEPELI György
...és nem is kell hozzá zsidó. (Az antiszemitizmus társadalom-lélektana) Bp. 1990, Kozmosz K. 123 p.
- DAN Dalmat
Bibliographia Hungarica-Judaica 1945–1990. (Magyar-zsidó bibliográfia) Bp. 1991. Génius Kft. 188 p.
- DÉNES Béla
Ávós világ Magyarországon. Egy cionista orvos emlékiratai. Bp. 1991, Kossuth K. 240 p.
- DUBNOV, Simon
A zsidóság története. (Ford.: Szabolcsi Bence) Bp. 1991, Gondolat K. 448 p.
- EISEN, George
Árnyak játéka. Gyermek a Holocaustban. (Ford.: Bojtár Endre) Bp. 1990, Akadémiai K. 227 p.
- ELEK István
Az olasz Wallenberg. Bp. 1989, Széchenyi Kft. 117 p.
- ÉLIÁS József
Auschwitz mint Golgota, Golgota mint Auschwitz. Debrecen, 1992.
- EMBER Mária
Ránk akarták kenni. Bp. 1992, Hét Torony Kiadó.
- Eszmék nyomában. Hollandiai Mikes Kelemen Kör kiadása, 1965.
- Évkönyv 1985–1991. (Szerk.: Schweitzer József) Bp. 1991, Országos Rabbiképző Intézet. 402 p.
- F. CSILLAG Olga
Mert megtörtént a XX. században... Bp. 1969, Gondolat K.
- FARAGÓ László
Írástudók árulása – írástudók helyzetállása. Bp. 1949, Népszava K.
- FARKAS János
A zsidók Mátészalka társadalmában. Debrecen, 1989.
- A fasizmus üldözötteit védő jogszabályok. (1945–46) Bp. 1946, JOINT Magyarországi Bizottsága. 179 p.
- FELKAI László
A budapesti fiú- leánygimnázium története. Bp. 1992, MAZSIHISZ Kiad.
- FENYŐ Miksa
Az elsodort ország. Bp.1986, Magvető K.
- FEUERSTEIN Emil
Egy marék virág. Magyar zsidók. Tel-Aviv, 1993.
- FRANKL, Victor E.
...mégis mondj igent az életre! (Egy pszichológus elmeséli a koncentrációs tábor) (Ford.: Bruck Vera, Gorzó Andrea) Bp. 1988, Pszichoteam Mentálhigiénés Módszertani Központ) 153 p.
- FROMM, Erich
Menekülés a szabadság elől. (Ford.: Bíró Dávid) Bp.1993,Akadémiai K. 260p.
- FÜZESI Róbert
Színház az árnyékban. (OMIKE Művészakció 1938–1944.)Bp. 1990, Ko-librik.
- GÁCS Teri
A mélységből kiáltunk Hozzád!(Emlékezések) 1–2. köt. Bp. 1946, Tábor K.
- GÁRDOS Miklós
A bélyeges sereg. Bp. 1990, Múzsák K. 283p.
- GELLÉRT László
A német fasizmus rémtetteiről. Bp. 1962, Tankönyvkiadó. 83 p.
- GERGELY Jenő – GLATZ Ferenc – PÖLÖSKEI Ferenc
Magyarországi pártprogramok 1919–1944. Bp. 1992, Kossuth Kiadó.
- GEYER Arthur
A magyarországi fasizmus zsidóüldözéseinek bibliográfiája. 1945–1958. Bp. 1958, MIOK.
- GILBERT, Martin
Zsidó történelmi atlasz. (Ford.: Kiss Marianne) Bp. 1991, Gondolat K. 124 p.
- GODA Gábor
A fasizmus hazugságai. Bp. 1945, Officina K.

- GONDA László
A zsidóság Magyarországon
1526–1945. (Szerk.: Zeke Gyula) Bp.
1992, Századvég K. 339 p.
- GOSZTONYI Péter
Légiveszély, Budapest! (Szemelvé-
nyek Magyarország második világhábo-
rús történetéből) Bp. 1989, Népszava.
- GROSZMAN, Vaszilij
A treblinkai pokol. Bp. 1945, Cserép-
falvi K.
- GYÖRGY István
Soha többé! (Cikkgyűjtemény) Bp.
1962, Kossuth K.
- A hagyomány kötelékében. (Tanul-
mányok a mai zsidó folklór körében)
(Szerk.: Kriza Ildikó) Bp. 1990,
Akadémiai K. 260 p.
- HAHN István
A zsidó nép története a babiloni fog-
ságtól napjainkig. Bp. 1947, Új Idők K.
- HARASZTI György
Magyar zsidó levéltári repertórium.
1–2. köt. Bp. 1993, MTA Judaisztikai
Kutatócsoport.
- HAUSNER, Gideon
A jeruzsálemi per. Bp. 1984, Európa K
- HELLER Ágnes
Társadalmi szerep és előítélet. Bp.
1971, Akadémiai Kiadó.
- HERMANN Imre
Az antiszemitizmus lélektana. Bp.
1990, Cserépfalvi Kiad. 152 p.
- HERSKÓ Mózes
A karcagi zsidók története. Tel-Aviv,
1977.
- Hét évtized a hazai zsidóság életé-
ben. 1–2. köt. (Szerk.: Lendvai L. Fe-
renc, Sohár Anikó, Horváth Pál) Bp.
1990, MTA Filozófiai Intézete.
- HILLESUM, Ety
A megzavart élet. (Ford.: Gera Judit)
Bp. 1993, Gondolat K.
- Holocaust füzetek. Bp. 1992, Ma-
gyar Auschwitz Alapítvány kiadása.
- Jabotinszky írásaiból. (Vál. és bev.:
Ambrus Katalin, Basa László) Bp. 1990,
Szerzői kiad. 110 p.
- JUHÁSZ Gyula
Uralkodó eszmék Magyarországon
1939–1944. Bp. 1983, Kossuth K.
- JUNG, Gustav Carl
Válasz Jób könyvére. Bp. 1992, Aka-
adémiai Kiadó.
- KÁLLAY Miklós
Magyarország miniszterelnöke vol-
tam (1942–1944). Egy nemzet küzdelme
a második világháborúban. 1–2. köt.
Bp. 1991, Európa – História.
- KARSAI Elek
Fegyvertelenül álltak az aknamező-
kön. 1–2. köt. Bp. 1965, MIOK.
- KARSAI Elek
A Szálasi-per (Dokumentumkötet)
Bp. 1988, Reform Lap- és Könyvkiadó Rt.
- KATONA Béla
- Várad a viharban. Nagyvárad, 1946,
Tealok Kórháztámogató Egylet Kiad.
- KEMÉNY Simon
Napló 1942–1944. Bp. 1987, Magvető K.
- Dr. KENDE Péter
Röpirat a zsidókérdésről. Bp. 1989,
Magvető K. 267 p.
- Kirekesztők. Antiszemita írások
1881–1992. (Szerk.: Karsai László) Bp.
1993, Aura Kiadó. 204 p.
- KIS György
Megjelölve Krisztus keresztjével és
Dávid csillagával. Bp. 1987, szerzői ki-
ad. 366 p.
- KLIMOVSZKY, Elizabeth – KIRÁLY
Ferenc
Wallenberg Budapesten. Bp. 1989,
Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó. 144 p.
- KOMORÓCZY Géza
Bezárkózás a nemzeti hagyomány-
ba. Bp. 1992, Akadémia K.
- KOVÁCS Alajos
A zsidóság térfoglalása Magyaror-
szágon. Bp. 1922.
- KRALL, Hanna
Egy lépéssel az Úristen előtt. (Ford.:
Gimes Romana) Bp. 1982, Európa K. 145 p.
- KUTRUCZ Gizella
Válogatott közügyeim. (A Bosnyák-
ügy) Bp. 1990, Gondolat K. 174 p.
- LACKÓ Miklós
Korszellem és tudomány 1910–1945.
Bp. 1988, Gondolat K. 432 p.
- LACKÓ Miklós
Válságok és választások. (Történeti
tanulmányok a két háború közötti Ma-
gyarországról) Bp. 1975, Gondolat K.
- LANDESZMAN György
A magyarországi fasizmus zsidóül-
dözésének bibliográfiája. 1959–1965.
Szakdolgozat. Bp. 1976, OSZK.
- LANGLET, Nina
A svéd mentőakció, 1944. (Ford.:
Harrach Ágnes) Bp. 1988, Kossuth K.
- LÉVAI Jenő
Eichmann Magyarországon. Bp. 1961.
- LÉVAI Jenő
Endre László. A háborús bűnös lis-
tavezetője. Bp. 1945, Müller K.
- LÉVAI Jenő
Fehér könyv. Külföldi akciók a zsi-
dóság megmentésére. Bp. 1946, Officina.
- LÉVAI Jenő
Fekete könyv a zsidóság szenvedé-
seiről. Bp. 1946, Officina.
- LÉVAI Jenő
Horogkereszt, kaszárkereszt, nyilas-
kereszt. Bp. 1945, Officina K.
- LÉVAI Jenő
A pesti gettó. Bp. 1946, Officina K.
- LÉVAI Jenő
Szürke könyv a magyar zsidóság
mentéséről. Bp. 1946, Officina.
- LÉVAI Jenő
Zsidósors Magyarországon. Az ül-
dözések kora. Bp. 1948, Magyar Téka.
- LEVENDEL László
Hungarista orvoslás. Bp. 1987.
- LEVI, Primo
Akik odavesztek és akik megmene-
kültek. (Ford.: Betlen János) Bp. 1990,
Európa K. 260 p.
- Magyar-zsidó oklevéltár 1–18. köt.
(Szerk.: Grünwald Fülöp – Scheiber
Sándor) Bp. 1903–1980, MIOK.
- Magyarország 1944-ben. Tudományos
tanácskozás 1984. június 14. (Szerk.: Or-
bán Sándor) Bp. 1984, Kossuth K.
- Magyarországi zsidó hitközségek
monográfiái. 1–11. köt. (Szerk.:
Scheiber Sándor) Bp. 1966–78, MIOK.
- MARTON László
Kiválasztottak és elvegyülők. Bp.
1989, Magvető K. 101 p.
- McCRAGG, William O.
Zsidóság a Habsburg Birodalomban
167–1918. (Ford.: Boris János) Bp. 1992,
Cserépfalvi K. 217 p.
- MILLOK Sándor
A kínok útja. (Budapesttől
Mauthausenig) Bp. 1946, Müller K.
- MUNKÁCSI Ernő
Hogy történt? Adatok és okmányok
a magyar zsidóság tragédiájához. Bp.
1947, Renaissance K.
- MÜLLER, Ines
A Rumbach Sebestény utcai zsiná-
goga: Otto Wágner fiatalkori főműve
Budapesten. Bp. 1993, MTA
Judaisztikai Kutatócsoport.
- NAGY Sz. Péter
A népi-urbánus vita dokumentumai
1932–1947. Bp. Rakéta K. 493 p.
- NAGYBACONI Nagy Vilmos
Végzetes esztendő 1938–1945. (Visz-
szaemlékezések) Bp. 1986, Gondolat K.
- NYISZLI Miklós
Orvos voltam Auschwitzban. Buka-
rest, 1964, Irodalmi K.
- ORMOS Mária
Hitler. Bp. 1993, T-Twins K. 522 p.
- ORMOS Mária – INCZE Miklós
Európai fasizmusok 1919–1939. Bp.
1976, Kossuth K. 309 p.
- PATAKI Ferenc
Bűnbakkepzési folyamatok a társa-
dalomban. Bp. Akadémiai K. 72 p.
- PATAKI Mária – PINTÉR József
Zsidó kultúra és hagyomány. Bp.
1991, Javne Könyvek
- PINTÉR István
Rudolf Hess rejtélyes élete és halála.
Bp. 1987, Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó
- POLGÁR Ernő
A sárgacsillagok nyomában. (A bá-
csalmási, Bács-Bodrog vármegyei gettó
szociográfiája) Bácsalmás, 1992, Bácsal-
más Baráti Köre Egyesület.
- RAB Erzsébet
„És nem verik félre a harangot.”
(Emlékezés) Bp. 1948, Anonymus K.
Ráday emlékkönyv. Bp. 1986, Ráday
Kollégium Kiadása.

- RÁNKI György
Emlékiratok és valóság. Magyarorszá-
g második világháborús szerepéről.
Bp. 1964, Kossuth K. 302 p.
- REVICZKY Ádám
Vesztes háborúk – megnyert csaták.
Bp. 1985, Magvető
- RICZU Zoltán
Zsidó épületek és emlékek Nyíregy-
házán. (A Jósza András Múzeum kiad-
ványai 34. köt.) Nyíregyháza, 1992.
- SARTRE, Jean Paul
Vádirat az antiszemitizmus ellen. 2.
kiad. Bp. 1991, Cserépfalvi–Gönczöl K.
130 p.
- SAS András
A szlovákiai zsidók üldözése
1939–1945. Pozsony, 1993, Kalligram K.
260 p.
- SCHEIBER Sándor
Folklor és tárgytörténet. 1–3. köt.
1974, MIOK.
- SCHEIBER Sándor
Magyar zsidó hírlapok és folyóira-
tok bibliográfiája. Bp. 1993, MTA
Judaisztikai Kutatócsoport.
- A Scheiber-könyvtár katalógusa.
(Szerk.: Apor Éva) Bp. 1992, MTA
Könyvtára. 450 p.
- SCHELLENBERG, Walter
emlékiratai. (Ford.: Harsányi Zoltán)
Bp. 1989, Téka - Zrínyi K. 381 p.
- SCHMIDT Mária
Kollaboráció vagy kooperáció? A
Budapesti Zsidó Tanács. Bp. 1990, Mi-
nerva K. 445 p.
- SEBESTYÉN Sándor
Bartha Miklós Társaság. Bp. 1981,
Kossuth K.
- Somogy a II. világháborúban.
(Szerk.: Szabó Péter – Szili Ferenc) Ka-
posvár. 1993, Kaposvári Nyomda. 539 p.
- SÓS Endre
Európai fasizmus és antiszemitiz-
mus. Bp. 1948, Magyar téka
- SZABÓ Borbála
Budapesti napló (1944. nov. – 1945.
jan.) Bp. 1945, Magvető K.
- „Szárszó 1943.” Bp. 1983, Kossuth K.
- A szegedi zsidó polgárság emléke-
zete. (Szerk.: Zombori István) Szeged,
1990, 200 p.
- SZENES Sándor
Befejezetlen múlt. (Keresztények és
zsidók, sorsok) Bp. 1986, Szerzői kiad.
331. p.
- SZIRMAI Dezső – GARTNER Pál
Fasiszta lelkek. Pszichoanalitikus be-
szelgetések a háborús főbűnösökkel a
börtönben. Bp. 1993, Pelikán K. 299 p.
- SZITA Szabolcs
Halálérőd. A munkaszolgálat és a
hadimunka történetéhez 1944–1945.
Bp. 1989, Kossuth K. – ÁKV. 311 p.
- SZITA Szabolcs
Utak a pokolból. Bp. 1991, Metelon K.
- SZOKOLAY Katalin
- És a varsói gettó felkelt. Bp. 1983,
Kossuth K.
- TÁBOR Béla
A zsidóság két útja. Bp. 1990, Mag-
vető K. 288 p.
(Debreceni zsidók története)
- VENETIANER Lajos
A magyar zsidóság története. Bp.
1986, Könyvtérkiadó Vállalat. 490 p.
- VIHAR Béla
Zsidók magyar tájban. Klny. Ararát
évkönyv, 1942.
- VIHAR Béla
Sárga könyv. Adatok a magyar zsi-
dóság háborús szenvedéseiről. Bp.
1945, Mechalva K. 216 p.
- VÖRÖS Károly
Budapest legnagyobb adófizetői. Bp.
1979, Akadémiai K.
- WALTRAUD, Herbstrich
Edith Stein igazi arca. Bp. 1988,
Ecclesia K.
- WEINSTOCK, Jehuda
Családtörténetem: látogatás
Altendorfbán. (Ford.: Szabó Veronika)
Bp. 1993, MTA Judaisztikai Kutatócso-
port Értesítője, 9. sz. 13 p.
- WIESLAW, Kielar
A 290 számú auschwitz fogoly. Bp.
1981, Kossuth K.
- Zsidó emlékek és emlékhelyek.
Nyíregyháza, 1993, MTC Press Kiad.
- Zsidókérdés – asszimiláció – anti-
szemitizmus. (Szerk.: Hanák Péter) Bp.
1984, Gondolat K. 379 p.
- Zsidókérdés Kelet- és Közép-Euró-
pában. (Vál. és bev.: Simon Róbert) Bp.
1985, ELTE ÁJTK. 525 p.
- Zsidóság – identitás – történelem.
Tanulmányok. (Szerk.: Kovács M. Má-
ria – Vitzhak M. Kashti – Erős Ferenc)
Bp. 1992, T-Twins Kiad. 194 p.
- Zsidó lexikon. (Szerk.: Újvári Péter)
Reprint. New York, 1987, Blackburn
International Incorporation, 1028 p.
- A zsidó népesség száma települé-
senként 1840–1941. Bp. 1993, Központi
Statisztikai Hivatal.
- A Zsidó Világkongresszus
Magyarországi Képvisellete statisztikai
osztályának közleményei 1–14. (Szerk.:
Pach Zsigmond Pál – Sándor Vilmos)
Bp. 1947–49.
- Zsidóság az 1945. utáni Magyaror-
szágon. Párizs, 1984, Magyar Füzetek.
- Zsinagóga és Egyház. Bp. 1993,
Ökumenikus Tanulmányi Központ.
- 2. Holocaust a szépirodalomban és a
művészetekben**
- ACZÉL Tamás
Illuminációk. (Ford.: Gy. Horváth
László) Bp. 1991, Európa K. 544 p.
- ACZÉL Tamás
A szabadság árnyékában. Bp. 1952,
Szépirodalmi K.
- ANTAL Gábor
Ordasok. (Riportregény) Bp. 1958,
Kossuth K.
- APPELDELD, Aharon
Badenheim, 1939. – Cili. (Ford.: Be-
nedek Mihály, Dobrás Zsófia) Bp. 1989,
Európa K. 232 p.
- ARNOLD, Elliott
A virrasztás éjszakája. (Ford.: Faze-
kas László) Bp. 1984, Szépirodalmi K.
530 p.
- ASCHER Oszkár
Minden versek titkai. (Életrajzi re-
gény) Bp. 1964, Szépirodalmi K. 392 p.
- ASH, Shalom
Mottke, a tolvaj. Bp. 1991, Leopard
K. 285 p.
- BÁLINT György
A toronyőr visszapillant. 1–2. köt.
Bp. 1966.
- BÁRÁNY Tamás
Apátlan nemzedék. Bp. 1960, Mag-
vető K. 571 p.
- BÁRDOS Pál
A második évtized. Bp. 1981, Szépi-
rodalmi K.
- BÁRDOS Pál
Stan és Pan. Bp. 1988, Európa K. 212 p.
- BENEDEK István Gábor – VÁMOS
György
Dobd el a sárga csillagot. (Interjúk
az 1944-es budapesti zsidó ellenállás-
ról) Bp. 1990, Pallas K. 230 p.
- BENSKI, Stanislaw
A cádik dédunokája. Elbeszélések.
(Ford.: Gimes Romána) Bp. 1986, Euró-
pa K. 156 p.
- BERG, Mary
Napló a varsói gettóról. (Ford.:
Gimes Romána) Bp. 1990, Európa K.
263 p.
- BIHAR Klára
Mene tekel. Bp. 1963, Szépirodalmi K.
- BIRKÁS Endre
Elfelejtett emberek. Bp. 1960, Mag-
vető K.
- BOISSON, Jean
A rózsaszínű háromszög. (Ford.:
Tótfalusi Judit) Bp. 1991, Európa K.
- BÓKA László
Alázatosan jelentem. Bp. 1958, Mag-
vető K.
- BÓKA László
Magyar mártír írók antológiája. Bp.
1947, Cserépfalvi K.
- BRUCK Edit
Ki téged így szeret. Bp. 1961, Európa K.
- BUBER, Martin
Én és Te. (Ford.: Bíró Dániel) Bp.
1991, Európa K. 160 p.
- BUBER, Martin
A próféták hite. (Ford.: Bende Júlia)
Bp. 1991, Atlantisz K. 280 p.
- A Budapesti Zsidó Múzeum.
(Szerk.: Beneschofsky Ilona – Scheiber
Sándor) Bp. 1987, Corvina K. 241 p.

- CANETTI, Elias
Tömeg és társadalom. (Ford.: Bor Ambrus) Bp. 1991, Európa K. 498 p.
- CSÁK Gyula
A parasztszidó. Bp. 1990, Új Idő K. 248 p.
- CSAPLÁR Vilmos
Zsidó vagyok Magyarországon. Kariertörténet. Bp. 1990, Pannon K. 205 p.
- CSERES Tibor
Here báró. Bp. 1956, Magvető K.
- CSERES Tibor
Hideg napok. Bp. 1965, Magvető K.
- DALOS György
A körülmetélés. Bp. 1990, Magvető K. 166 p.
- DÁN Róbert
Az erdélyi szombatosok és Péchi Simon. Bp. 1987, Akadémiai K. 330 p.
- Dávid tornya. – Modern héber költők antológiája. Bp. 1992, Belvárosi K. 278 p.
- DELBLANC, Sven
Jeruzsálem éjszakája. (Ford.: Csatlós János) Bp. 1986, Európa K. 140 p.
- DOBOS Ilona
Bodrogeresztúri mesék és mondák. Bp. 1988, Akadémiai K. 444 p.
- DOBOS Marianne
A szívek köteleessége megmarad. (19 beszélgetés Izraelben) Bp. 1991, Kelenföld K.
- DONIN, Halevi Hajim
Zsidónak lenni. (Gyakorlati kalauz a zsidóságról) Bp. 1991, Interart K.
- EHRENBURG, Ilja Grigorjevics
Lasik Roitschwantz mozgalmas élete. Bp. 1988, Téka K.
- ELEK Judit – SÜKÖSD Mihály
Tutajosok. (Filmforgatókönyv és dokumentumgyűjtemény) Bp. 1990, Magvető K.
- EMBER Mária
Hajtúkanyar 1–2. köt. Bp. 1977, Szépirodalmi K.
- EMBER Mária
A halálvonat artistái és más történelmi interjúk. Bp. 1989, Origo-Press. 240 p.
- EMBER Mária
Száz kép. Bp. 1984, Magvető K. 108 p.
- Erdélyi jiddis népköltészet. (Vál.: Kányádi Sándor) Bp. 1989, Európa K. 213 p.
- ERDÉLYI Lajos
Az élők háza. Bp. 1993, Héttorony K.
- ERDŐDY János
Tíz igaz Szodomában. Bp. 1962, Magvető K.
- FABÓ Kinga
A fül. Bp. 1992, Széphalom Könyvműhely. 38 p.
- FEDOR Ágnes
Karola és kora. Bp. 1972, Szépirodalmi K.
- FEHÉR Klára
Hova álljanak a belgák? Bp. 1988, Szépirodalmi K.
- FEHÉR Klára
A tenger. 1–2. köt. Bp. 1956, Szépirodalmi K.
- FENÁKEL Judit
Az elhallgatás. Bp. 1982, Szépirodalmi K.
- FENÁKEL Judit
Levélaria. Bp. 1994, Ab Ovo K. 155 p.
- FÉNER Tamás
Fények által homályosan. (Fotóalbum) Bp. 1993, Mécs Lap- és Könyvkiadó
- FENYVESI, Charles
Mikor kerek volt a világ. (Emlékek a szabolcsi szép időkől) (Ford.: W. Békes Ágnes) Bp. 1992, Európa K.
- FEUCHTWANGER, Leon
Jud Süß. A herceg és kincstárnoka. (Ford.: Tandori Dezső) Bp. 1990, Árkádia K. 469 p.
- FODOR József
A történelem sodrában. Bp. 1961, Magvető K. 373 p.
- FREUD, Sigmund
Mózes. – Michelangelo Mózes. (Ford.: F. Ozorai Gizella, Kertész Imre) Bp. 1987, Európa K. 266 p.
- FÜST Milán
Napló. 1–2 köt. Bp. 1976, Magvető K.
- GÁLI József
Szúnyogok és nemeskőcsagok. Bp. 1980, Szépirodalmi K.
- GÁRDOS Miklós
Szívroham. (Regény) Bp. 1961, Kosuth K. 167 p.
- GELLÉRI Andor Endre
Egy önérzet története. Bp. 1957, Szépirodalmi K.
- GEREND László
Kiűzettünk városunkból. Bp. 1982, Magvető K.
- GERGELY Ágnes
Árnyékváros. (Válogatott versek) Bp. 1976, Szépirodalmi K.
- GERGELY Ágnes
Hajóroncs. Bp. 1981, Szépirodalmi K.
- GERGELY Ágnes
Koboltország. Bp. 1978, Szépirodalmi K.
- GERGELY Ágnes
A tolmács. Bp. 1973, Szépirodalmi K.
- GERGELY Sándor
Tiltott utak. (Regény) Bp. 1961, Szépirodalmi K.
- GERVAI Sándor
Különös arcképek. Bp. 1947, Neuwald ny.
- GOLDZIHER Ignác
Napló. Bp. 1984, Magvető K.
- GYERTYÁN Ervin
Szemüveg a porban. Bp. 1975, Magvető K.
- GYURKÓ László
Bűnösök. Bp. 1961, Magvető K.
- HABE, Hans
A küldetés. (ford.: Vajda Gábor) Bp. 1987, Kosuth K. 276 p.
- HARTOG, Jan de
Isten után az első. (Ford.: Forinyák Éva) Bp. 1990, Európa - Árkádia K. 496 p.
- HATVANY Lajos
Urak és emberek. Bp. 1961, Szépirodalmi K.
- HEHEDŐS Géza
A visszanyert élet. Bp. 1989, Szépirodalmi K. 440 p.
- HEINE, Heinrich
A bacheráchi rabbi. Bp. 1982, Európa K.
- HELLER, Joseph
Isten tudja. (Ford.: Szilágyi Tibor) Bp. 1987, Árkádia K. 397 p.
- HERNÁDI Miklós
Ottó. Bp. 1990, Magvető K. 424 p.
- HERZOG, Arthur
Dopping. (Ford.: Zsolt Angéla) Bp. 1992, Maecenas Kiadó. 388 p.
- Hetven év. Emlékkönyv dr. Schweitzer József születésnapjára. (Szerk.: Landeszman György – Deutsch Róbert) Bp. 1992, Budapesti Zsidó Hitközség. 197 p.
- HEYM, Stephan
Ahasvérus. (Ford.: Makai Tóth Mária) Bp. 1990, Európa K. 321 p.
- HERZL Tivadar
Ósújország. Bp. 1993, Makkabi K.
- HOLLÓS Korvin Lajos
Óbudai búcsú. Bp. 1961, Szépirodalmi K.
- IGNOTUS Pál
Fogságban 1949–1956. Bp. 1993, Cserépfalvi K. 253 p.
- ILLYÉS Gyula
Sorstalanság. Bp. 1982, Szépirodalmi K. 93 p.
- JÁOZ-KESZT, Itámár
versei. Bp. 1989, Európa K. 76 p.
- Jár-ke, mint zsidóban a fájdalom. Herman Lipót rajzai – Ember Mária szövege. Bp. 1988, Origo Press. 78 p.
- JOHANIDES, Jan
Mauthauseni elefántok. (Ford.: Rác Olivér) Bp. 1989, Európa K. 181 p.
- JONES, George
Megtorlás. (A müncheni olimpián) (Ford.: Szántó Péter) Bp. 1990, ÁKV K. 312 p.
- JUNG, Carl Gustav
Válasz Jób könyvére. (Ford.: Tandori Dezső) Bp. 1991, Akadémiai K. 190 p.
- KÁDÁR Iván – MEZEI András
Esszé történelmi oldalnézetből - Kilenc kedd. Beszélgetések Kádár Ivánnal. Bp. 1989, Magvető K.
- KAMJÉN István
Emberpiac. Bp. 1951, Szépirodalmi K.
- KANOVICS, Grigorij
A bolondok könnyei és imái. (Ford.: Árvay János) Bp. 1990, Európa K.
- KARDOS G. György
Avraham Bogatir hét napja. Bp. 1977, Magvető K. - Szépirodalmi K. 357 p.

- KARDOS G. György
Hova tűntek a katonák? Bp. 1977, Szépirodalmi K.
- KARDOS G. György
Jutalomjáték. Bp. 1993, Ab Ovo K. 220 p.
- KARDOS G. György
A történet vége. Bp. 1977, Magvető K. 387 p.
- KARINTHY Ferenc
Budapesti tavasz. Bp. 1953, Szépirodalmi K.
- KATZ, Daniel
Amikor nagyapám átsíelt Finnországba. (Ford.: Gombár Endre) Bukarest, 1983, Kritikon K. 178 p.
- KENEALLY, Thomas
Schindler bárkája. (Ford.: Walkóné Békési Ágnes) Bp. 1994, Európa K. 469 p.
- KERTÉSZ Imre
Gályanapló. Bp. 1992, Holnap K.
- KERTÉSZ Imre
A holocaust mint kultúra. Bp. 1993, Századvég K.
- KERTÉSZ Imre
Kaddis egy meg nem született gyermekért. Bp. 1990, Magvető K. 196 p.
- KERTÉSZ Imre
A kudarc. Bp. 1988, Szépirodalmi K. 400 p.
- KERTÉSZ Imre
Sorstalanság. Bp. 1975, Szépirodalmi K. 293 p.
- KERTÉSZ Róbert
Ne felejtst! Bp. 1955, Szépirodalmi K.
- KESZI Imre
Elysium. (Regény) Bp. 1958, Szépirodalmi K.
- KIRÁLYHEGYI Pál
Első kétszáz évem. Bp. 1979, Gondolat K.
- KIRÁLYHEGYI Pál
Nem mindenki halt meg. Bp. 1947, Globusz K.
- KIS, Danilo
A holtak enciklopédiája. Bp. 1990, Európa K. 208 p.
- KISCH, Egon Erwin
A gölem ébredése. (Gettótörténetek) Bp. 1992, Littoria K.
- KISS József
Zsidó dalok. Bp. 1983, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiad.
- KÓBOR Tamás
Budapest. Bp. 1993, Pesti Szalon K.
- KOESTLER, Arthur
Sötétség délben. (Ford.: Bart István) Bp. 1988, Európa K. – Reform Rt. 197 p.
- KOESTLER, Arthur
A tizenharmadik törzs. (Ford.: Rózsahegy István) Bp. 1990, Kabbala Kft.
- KOHN Sámuel
Héber kútforrások és adatok Magyarország történetéhez. Bp. 1990, Akadémiai K. 200 p.
- KOMLÓS János
Elárvult ország. Bp. 1961, Gondolat K.
- KONRÁD György
A cinkos. Bp. 1989, Magvető K. 460 p.
- KORNIS Mihály
A félelem dicsérete. Bp. 1989, Szépirodalmi K. 225 p.
- KORNIS Mihály
Végre élsz. Bp. 1981, Szépirodalmi K.
- KOSINSKI, Jerzy
A festett madár. (Ford.: Gy. Horváth László) Bp. 1990, Európa K.
- KOSZTOLÁNYI Dezsőné
Tüzes cipőben. Bp. 1948, Káldor K.
- KOZMA György
Nijinszkij, a gölem. Bp. 1990, Holnap K. 164 p.
- KŐBÁNYAI János
Magyar siratófal. Bp. 1990, Szépirodalmi K. – Tevan K. 261 p.
- KŐMŰVES Imre
Szökevények. (Elbeszélések) Bp. 1964, Szépirodalmi K.
- KÖRMENDI Balázs (Kulcsár István)
Zsidó gyónás. Bp. 1990, Interart Stúdió. 223 p.
- KRAUSZ, Naftali
A rabbit hazaáruhással vádolták. Bp. 1992, Chabbad K.
- KRAUSZ Simon
Életem. Bp. 1991, Cserépfalvi K.
- KROÓ György
Bölcsöm, koporsóm,
Buchenwald. Bp. 1981, Kossuth K.
- LÁNG Éva
Ki fogja elbeszélni? (Versek) Bp. 1990, Pallas K. 150 p.
- LÁNG György
Handele. Bp. 1980, Magvető K.
- LÁNG Tamás
...Ahogy itt lehet 1978–5738. Bp. 1991, Európa K. – Híd Alapítvány K.
- LÁSZLÓ Károly
Az út Auschwitz felé – ifjúságom Magyarországon. Bp. 1992, Kapu K.
- LÁZÁR Ernő
Pokoljáró. Bp. 1991, Hunga-Print. 140 p.
- LINKSZ Arthur
Harc a harmadik halállal. Ifjúkorom Magyarországon. Bp. 1990, Magvető K. 395 p.
- LINKSZ Arthur
Visszanézek... Ifjúkorom Magyarországon. New York. 1977, Twenty-First Century Hungarian Publishing Corp. K. 380 p.
- LIPP Tamás
A sátán körzöje. Bp. 1993, Liget Könyvek.
- LITVÁN József
Ítéletidő. Bp. 1991, Tekintet K.
- LUKÁCSY András
Felismerem-e Angyal Istvánt? Bp. 1990, Gondolat K. 267 p.
- MAGYAR Imre
„Oly korban éltem én...” Bp. 1984, Szépirodalmi K. 486 p.
- Magyarországi zsinagógák. (Szerk.: Gerő László) Bp. 1989, Műszaki K. 264 p.
- MAHLER – WERFEL, Alma
Férjeim, szerelmeim. (Ford.: Kőszegi Imre, K. Vadász Lili) Bp. 1991, Gondolat K. 435 p.
- MAJOR Ottó
Boldog boldogtalanok. Bp. 1982, Szépirodalmi K.
- MAJOR Ottó
A hetedik pecsét. Bp. 1958, Magvető K.
- MAJOR Ottó
Szerelem és halál a Kapucinus utcában. Bp. 1983, Szépirodalmi K.
- MALAMUD, Bernard
Dublin megannyi élete. Bp. 1992, Európa K. 546 p.
- MÁRAI Sándor
Egy polgár vallomásai. Bp. 1990, Akadémiai K. – Helikon K. 392 p.
- MÁRAI Sándor
Napló 1934–1944. Bp. 1990, Akadémiai K. – Helikon K. 324 p.
- MÁRVÁNYI Péter
Izrael – gázálarcból. Bp. 1991, Háttér Lap- és Könyvkiadó.
- MESTER Sándor
A toll mártírjai. Bp. 1947, A magyar újságírók emigrált, deportált, internált csoportja kiadása.
- MEZEI András
A csodatévő és más történetek. Bp. 1984, Szépirodalmi K. 292 p.
- MEZEI András
Ez a házad. Versek háttérrel. Bp. 1988, Szépirodalmi K. 249 p.
- MEZEI András
Szerencsés Dániel. Bp. 1983, Szépirodalmi K. 203 p.
- MEZEI András
Versek Auschwitz után. Bp. 1993, Belvárosi Kiadó.
- MEZEI András
Zsidó versek. Bp. 1990, Tudor Lap- és Könyvkiadó K.
- MOLDOVA György
Ki ölte meg a Holt-tengert? Riport-könyv Izraelről. Bp. 1988, Pallas K.
- MOLDOVA György
A szent tehén. Bp. 1980, Szépirodalmi K.
- MOLDOVA György
Az utolsó határ. Bp. 1990, Magvető K. 332 p.
- MOLNÁR Ferenc
Az éhes város. Bp. 1993, Pesti Szalon K. 410 p.
- MOLNÁR Ferenc
Pesti Napló (Vál.: Molnár Gál Péter) Bp. 1993, Nyilvánosság Klub – Századvég K.
- MÓZES Teréz
Bevérzett kőtáblák. Nagyvárad, 1993, Literator Kiadó.
- NABUKOV, Vladimir

- Meghívás kivégzésre. (Ford.: Batka László) Bp. 1991, Európa K. 208 p.
- NÁDAS Péter
Biblia és más régi történetek. Bp. 1988, Szépirodalmi K. 320 p.
- NÁDAS Péter
Egy családregény vége. Bp. 1977, Szépirodalmi K. 320 p.
- NÁDASS József
Karmos évek. (Önéletrajzi regény) Bp. 1961, Szépirodalmi K. 586 p.
- NAGY Lajos
Antiszemitizmus négy szemközt. Bp. 1920.
- NAGY Lajos
Író, könyv, olvasó. (Válogatott cikkek és tanulmányok) 1–2. köt. Bp. 1959, Szépirodalmi K.
- NAGY Lajos
Pincenapló. Bp. 1945, Hungária K.
- NAGY Sz. Péter
Hatvány Lajos. Bp. 1993, Balassi K. 119 p.
- NEMES György
A fél múlt. Bp. 1979, Szépirodalmi K.
- NYÍRI János
Madárország. Bp. 1990, Makkabi K. – Téka K. 412 p.
- ORBÁN Ferenc
Magyarország zsidó emlékei, nevezetességei. Bp. Panoráma K. 155 p.
- ORBÁN Ottó
Cédula a romokon. Bp. 1993, Magvető K. 240 p.
- OZ, Ámosz
Keresztül-kasul Izrael országában 1982 őszén. (Ford.: Jólesz László) Bp. 1988, Európa K. 257 p.
- ÖRKÉNY István
Lágerek népe. Bp. 1947, Irodalmi K.
- PALOTAI Boris
A férfi. (Kisregény) Bp. 1964, Szépirodalmi K.
- PAP Károly
Azarel. Bp. 1946.
- PAP Károlyné
Bűnbánat (Regényes visszaemlékezések) Bp. 1962, Magvető K.
- PRESSBURGER, Giorgio
A fehér közök törvénye. (Ford.: Magyarósi Gizella) Bp. 1993, Európa K. 136 p.
- RADNÓTI Miklós
Napló. Bp. 1988, Magvető K. 368 p.
- RENAN, Ernest
Jézus élete. (Ford.: Réz Pál) Bp. 1991, Európa K. 400 p.
- REZNYIK, Szemjon
A velizsi vérvád. (Ford.: Sebes Katalin) Bp. 1990, Interart K. 260 p.
- ROSENZWEIG, Franz
Nem hang és füst. Válogatott írások. (Vál. és ford.: Tatár György) Bp. 1979, Holnap K. 226 p.
- RÓZSA Ágnes
Nürnbergi lágernapló 1944–45. Bp. 1978, Magvető K. 308 p.
- ROTH, Joseph
Jób. Egy egyszerű ember regénye. Bp. 1989, Európa K. 220 p.
- ROTH Joseph
Zsidók vándorúton. Bp. 1989, Makkabi K. 92 p.
- ROTH, Philip
A tények. (Ford.: Szűr-Szabó Katalin) Bp. 1993, Európa K. 320 p.
- ROTH Philip
Anatómialecke. (Ford.: Nemes Anna) Bp. 1992, Európa K. 263 p.
- ROTH Philip
A Portnoy-kór. (Ford.: Nemes Anna) Bp. 1991, Európa K. 260 p.
- S. NAGY Katalin
Ország Lili. Bp. 1993, Logosz K.
- SAFRIN, Horacy
Sábeszgyertyák mellett. Bp. 1989, Garabonciás K. 221 p.
- SALAMON, Varlaam
Láger történetek 1928–1955. Bp. 1989, Szabad Tér K. 280 p.
- SÁNDOR Iván
Egy vizsgálat iratai. Tudósítás a tisztaeszlári per körülményeiről. Bp. 1983, Kozmosz K.
- SÁNDOR Iván
A futár. Bp. 1976, Szépirodalmi K.
- SÁNDOR Kálmán
Tolvajok kertje. Bp. 1949, Révai K.
- SÁNDOR Tibor
Őrségváltás. Bp. 1992, Magyar Filmintézet kiad.
- SÁNTA Ferenc
Az ötödik pecsét. Bp. 1963, Szépirodalmi K. 299 p.
- SARKADI Imre
Rozi. (Regény) Bp. 1951, Ifjúsági K.
- SÁRKÖZI György
Válogatott versei. (Válog.: Lator László) Bp. 1993, Orpheusz K.
- SÁROS László – VÁLI Dezső
Tanú ez a kőhalom. Régi zsidó temetők Közép-Európában. Bp. 1993, Új Mandátum K. 120 p.
- SÁSDI Sándor
Fehér kenyér. Életrajz. Bp. 1946, Szépirodalmi K.
- SÁSDI Sándor
Magvetők. Bp. 1951, Szépirodalmi K.
- SÁSDI Sándor
A rigó sírja. Bp. 1973, Szépirodalmi K.
- SÁSDI Sándor
Az utolsó szó jogán. Bp. 1993, Szépkönyvműhely. 140 p.
- SCHEIN Gábor
Szavak emlékezete. (Versek) Bp. 1992, Hungaria–Krater K. 85 p.
- SEMPRUN, Jorge
De szép vasárnap! (Ford.: Kamocsay Ildikó) Bp. 1992, Európa K. 432 p.
- SEMPRUN, Jorge
A nagy utazás. – Az ájulás. (Ford.: Réz Pál) Európa K. 347 p.
- SINGER, Isaac Bashevis
A gettó lánya. (Ford.: Kiss Marianne) Bp. 1991, Európa K.
- SINGER, Isaac Bashevis
A lublini mágus. (Ford.: Walkóné Békés Ágnes) Bp. 1985, Európa K.
- SINGER, Isaac Bashevis
Rövid péntek. (Novellák) Bp. 1991, Gondolat K. 232 p.
- SINGER, Isaac Bashevis
A szégyenfolt. (Ford.: Szántó Judit) Bp. 1993, Fabula K.
- SINGER, Isaac Bashevis
Szerelem és száműzetés. (Ford.: Mézszáros György) Bp. 1991, Gondolat K.
- SOMLYÓ György
Rámpa. Bp. 1983, Szépirodalmi K.
- SOMLYÓ György
Szélrózsa. (Műfordítások). Bp. 1993, Tevan K. 341 p.
- SOMLYÓ Zoltán
Párbaj és kultúra. (Válogatott publicisztikai írások) Bp. 1986, Magvető K. 471 p.
- SPIEGELMAN, Art
MAUS. Egy túlélő regénye. Képregeny. Bp. 1990, Napra-forgó K. 160 p.
- SPIRÓ György
Álmodtam neked. (Novellák) Bp. 1987, Szépirodalmi K.
- SPIRÓ György
A jövevény. Bp. 1990, Árkádia K. – Szépirodalmi K. 747 p.
- SÜTŐ András
Álomkommandó. In: Rivalda 87–88. Bp. 1989, Magvető K. 325–439. p.
- SVIDERCOSCHI, Gian Franco
Levél egy zsidó barátomhoz. Bp. 1993, Aura Kiadó.
- SZABÓ József
Ki a kaószból, vissza Európába. Bp. 1993, Kráter Műhely K. 204 p.
- SZABOLCSI Lajos
Két emberöltő. Az Egyenlőség évtizedei. (1881–1931.) Bp. 1993, MTA Judaisztikai Kutatócsoport. 452 p.
- SZÁNTÓ T. Gábor
Idill. Versek. Bp. 1990, Eötvös Könyvek.
- SZÁRAZ György
Egy előítélet nyomában. Bp. 1976, Magvető K.
- SZATYN, Bronyslaw
Árja papírokkal. (Ford.: Szenyán Erzsébet) Bp. 1989, Európa K. 347 p.
- SZCZYPIORSKI, Andrej
A szép Seidenmanné. (Ford.: Fehér Irén) Bp. 1991, Magvető K. 216 p.
- SZÉKELY Dezső
Füstoszlopok. (Versek) Bp. 1964, Szépirodalmi K.
- SZÉKELY Magda
Összegyűjtött versek. Bp. 1992, Belvárosi K. 156 p.
- SZENES Hanna
Írásai. Bp. 1991, Szépirodalmi K.

- SZÉP Ernő
Emberszag. Bp. 1945.
- SZILÁRD Gyula
„Sodrában a szörnyű malomnak.”
Bp. 1991, magánkiadás.
- SZINNAI Tivadar
Sötét ablakok. Bp. 1947, Dante K.
- TABAK András
Karácsonyi ének. Bp. 1984, Magvető K.
- TABAK András
Sargasso-tenger. (Regény) Bp. 1965, Magvető K. 540 p.
- TABAK András
A sötét ablakok. Egy gyermekkor regénye. Bp. 1989, Zrínyi K. 497 p.
- TIDRENCZEL Sándor
Nagykállói utikalauz. Nagykálló, 1987.
- TIMÁR György
Az iszonyat napára. (Versek) Bp. 1961, Magvető K.
- UNGVÁRI Tamás
A védelem tanúja. (Bizalmas és szigorúan titkos feljegyzések Elbert János életéről és titokzatos haláláról) Bp. 1990, Dóvin K.
- URIS, Leon
Mila 18. Bp. 1991, Interpress K. 602 p.
- URIS, Leon
Míla-szoros. Bp. 1991, Fabula K. 510 p.
- URIS, Leon
Exodus. (Ford.: Békés András) Bp. 1989, Fabula K. 515 p.
- VARGA Vera
Róth Miksa, az üvegfestészet mesterei. Bp. 1993, Helikon K. 112 p.
- VÁRNAI Zseni
Nem volt hiába. (Önéletrajzi regény) Bp. 1962, Szépirodalmi K. 345 p.
- VAS István
Aztán. 1–2. köt. Bp. 1991, Szépirodalmi K. 770 p.
- VAS István
Mért vijjog a saskeselyű. 1–2. köt. Bp. 1981, Szépirodalmi K.
- VIDOR Gáborné
Háborog a sír. (Regény) Bp. 1960, Magvető K. 292 p.
- VIDOR Miklós
Idegenek. (Regény) Bp. 1958, Szépirodalmi K.
- VIHAR béla
Önarckép. (Versek) Bp. 1962, Magvető K.
- WEISS, Peter
A vizsgálat (Oratórium 11 énekben) (Ford.: Vas István) Bp. 1967, Európa K.
- WIESEL, Elie
Az éjszaka. (Ford.: Balabán Péter) Bp. 1990, Láng K. 127. p.
- WIESEL, Elie
Az eskü. (Ford.: Dezsényi katalin) Bp. 1990, Európa K. 325 p.
- WIESENTHAL, Simon
Az igazság malmai. (Emlékezések (Ford.: Szántó Judit) Bp. 1991, Szépirodalmi K. 480 p.
- WIESENTHAL, Simon
Menekülés a sors elől. (Ford.: Lichtmann Tamás) 1991, Gondolat K. 260 p.
- WIRTH Péter
Itt van elrejtve. Tokajhegyaljai temetők. Bp. 1985, Európa K. 156 p.
- WOUK, Herman
Remény. Bp. 1994, Esély K.
- ZALKA Miklós
Ágyúdörej. Bp. 1988, Szépirodalmi K.
- ZILAHY Lajos
Fatornyok. Dráma. Bp. 1943, Atheneum K.
- ZOLNAY László
Buda középkori zsidósága és zsinagógái. Bp. 1987, Budapesti Történeti Múzeum kiad.
- Zsidó anekdoták kincsháza. (Szerk.: Csillag Máté) Bp. 1991, Orpheusz K. 230 p.
- ZSOLDOS Jenő
Magyar irodalom és zsidóság. Bp. 1943, Országos Izraelita Tanítóegyesület. 271 p.
- ZSOLNAI Hédi
Johanna a kocsmában. Önéletrajz. Bp. 1989, Magyar Világ. 139 p.
- ZSOLT Béla
A végzetes toll. Bp. 1992, Századvég K. 394 p.
- ZWEIG, Stefan
Sigmund Freud. – Stefan Zweig és Sigmund Freud levelezése. (Ford.: Horváth Zoltán) Bp. 1993, Balassi K. 169 p.

II. Folyóiratcikkek

- Tanulmányok a magyarországi holocaustról
- A. GERGELY András
Korszellem, ébredés, antiszemitizmus. In: *Új Forrás*, 1991. 12. sz. 36–39. p.
- AGRÁDI Péter
Mónus Illés, a zsidókérdés és a nemzetudat. 1–2. rész. In: *Múltunk*, 1990. 3. és 4. sz. 59–80. p.
- ANCSEL Éva
A történelmi hallgatagságról. In: *Medvetánc*, 1983/4–1984/1. sz. 3–12. p.
- ANDORKA Rudolf
A társadalmi mobilitás a családi élettörténetek tükrében. In: *Statistikai Szemle*, 1991. 12. sz. 957–974. p.
- Arcok. (Emlékek a vészorkorszakból. Sipos András és dr. Virág Teréz dokumentumfilmje a TV2 műsorán) In: *Népszabadság*, 1993. jún. 22. 17. p.
- B. SZABÓ László
Emlékezés egy szomorú napra. 1944. június 15. (Hajdúböszörmény) In: *Szabadhajdú*, 1993. júl 15.
- BALASSA Zoltán
Gyászmise egy igaz emberért (a kaszai zsinagógában – gróf Esterházy János emlékére) In: *Új Magyarország*, 1993. jún. 4.

- BÁN Éva
Lisszabon – Budapest – Berlin 1944–1945. (Portugál mentőakció Budapesten. Dokumentumok) In: *Valóság*, 1992. 7. sz. 91–106. p.
- BÁN Éva
A Weiss Manfréd Művek német kézre kerülésének utótörténetéhez. (Dokumentumok a lisszaboni külügyminisztérium archívumából) In: *Kritika*, 1992. 10. sz. 34–36. p.
- BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes
Ismeretlen adatok Langler Valdemar budapesti tevékenységéről. In: *Hitel*, 1991. 20. sz. 22–24. p.
- BERKES Tímea
Napilapok a zsidókérdésről 1944. március – július. In: *Világosság*, 1993. 6. sz. 69–80. p.
- BETHLEN Oszkár
Éljen Auschwitz! In: *Szabad Nép*, 1946. jún. 9.
- BETHLEN Oszkár
Mauthausen nimbusza. In: *Szabad Nép*, 1946. dec. 29.
- BIBÓ István
Zsidókérdés Magyarországon 1944 után. In: *Válasz*, 1948. 10–11. sz.
- BRAHAM, Randolph L.
A csatlósok és az antiszemitizmus. (Ford.: Lánycs András) In: *Világosság*, 1990. 12. sz. 916–915. p.
- CZENE Gábor
Embermentés Magyarországon, 1944–45. (Dokumentumfilm forgat Sipos András és Szita Szabolcs) In: *Népszabadság*, 1993. ápr. 17.
- CS. SEBESTYÉN Kálmán
Salgótarján társadalma 1922–1944. In: *Palócföld*, 1. sz. 34–38. p.
- DARVAS József
Őszinte szót a zsidókérdéshez. In: *Szabad Nép*, 1945. 1. sz.
- DIZSERI Eszter
Aki sokakat fogadott be. (Megemlékezés Zsindelyné Tüdős Klára gyermek- és zsidómentő missziójáról) In: *Confessio*, 1990. 4. sz. 31–34. p.
- DOMONKOS István
Két ismeretlen jegyzőkönyv. In: *Új Írás*, 1988. 9. sz. 101–105. p.
- DON, Jehuda – MAGOS, George
A magyarországi zsidóság demográfiai fejlődése. In: *Történelmi Szemle*, 1985. 3. sz. 437–469. p.
- Az egyházi könyvkiadásról. In: *Kritika*, 1988. 6. sz. mell. 17–27. p.
- ERDŐDY János
SOS – 1944 augusztusában. (Tarr László – Pereszlenyi Pál – Kövér Gyula Ferenc felhívása a Nemzetközi Vöröskereszt genfi irodájához üldözött újságírók megmentése érdekében) In: *Mozgó Világ*, 1992, 5. sz. 27–29. p.
- ERŐS Ferenc
A fasiszmus társadalomlélektanáról.

In: *Pszichológia*, 1982. 2. sz. 279–295. p.

ERŐS Ferenc
Megtörni a hallgatást. In: *Múlt és Jövő*. 1989. 1. sz. 19–27. p.

ERŐS Ferenc
Zsidó identitás a mai Magyarországon. In: *A Magyar Pszichológiai Társaság VII. Országos Tudományos Konferenciája. 2. köt.* Bp. 1985. 387–391. p.

ERŐS Ferenc – KOVÁCS András – LÉVAI Katalin
Hogyan jöttem rá, hogy zsidó vagyok? Interjúk. In: *Medvetánc*, 1984. 2–3. sz. 129–145. p.

ERŐS Ferenc – STARK András
A társadalmi diszkrimináció hosszan tartó hatása a személyiségre. In: *A Magyar Pszichiátriai Társaság I. kongresszusa*. Bp. 1983. 98–99. p.

FEHÉR Klára
Auschwitz egy német város. In: *Fórum*, 1947. 12. sz. 961–965. p.

FRENKEL Magda
A tordai zsidó iskola 1941–1944. In: *Korunk*, 1991. 8. sz. 1016–1019. p.

FÜSI Zoltán
Az evangélikus egyház és a holocaust. D. Kapi Béla tárgyalásai a Sztójai-kormányral. In: *Világosság*, 1991. 12. sz. 939–953. p.

GAZDA Anikó
Magyarország zsinagógái. 1–5. rész. In: *Településfejlesztés*, 1986/2., 4. sz. és 1987/1., 2., 3. sz.

GAZSI József
6000 bori munkaszolgálatos tragédiája. In: *Hadtörténeti Közlemények*, 1964. 1. sz. 70–83. p.

GOSZTONYI Péter
Hitler akarta a magyar holocaustot. In: *Népszabadság*, 1993. okt. 18.

GÜNTER Anita
Az országos Rabbiképző Intézet Könyvtárának története 1945-ig. In: *Könyvtáros*, 1989. 10. sz. 603–610. p.

ifj. GYÜSZI László
Adalékok és dokumentumok a tatai zsidóság múltjából. In: *Limes*, 1991. 1. sz. 48–54. p.

HANÁK Péter
A lezáratlan per. A zsidóság asszimilációja a Monarchiában. In: *Jelenkor*, 1983. 5. sz.

HANÁK Tibor
Filozófiai résistance Magyarországon. In: *Valóság*, 1991. 6. sz. 27–36. p.

HARASZTI György
Cionizmus a történettudományban. Az 1948 végéig Magyarországon megjelent cionista kiadványok válogatott bibliográfiája. In: *Múlt és Jövő*, 1993. 4. sz. 104–106. p.

HÍDVÉGI Máté
Scheiber Sándor 1939-es napló-levelei. In: *Múlt és Jövő*, 1989. 1. sz. 38–54. p.

HORVÁTH Márton
Zsidóság és asszimiláció. In: *Társadalmi Szemle*, 1946. 7. sz. 495–501. p.

JÓNÁS Endre
Magyarország, Románia és a zsidóság. 1–4. rész. In: *Kapu*, 1993. 1., 2., 3., 4. sz. 35–42. p. 30–34. p. 31–33. p. 24–28. p.

JUHÁSZ Gyula
A barbár korhullám. A magyar szellemi élet és a zsidókérdés a második világháború előtt és alatt. In: *Új Írás*, 1984. 7. sz.

JUHÁSZ Gyula
A magyar társadalom a második világháborúban. (Akadémiai székfoglaló előadás) In: *Magyar Tudomány*, 1992. 4. sz. 385–400. p.

JUHÁSZ Gyula
A szellemi élet és az Akadémia a harmincas években és a háború alatt. In: *Magyar Tudomány*, 1992. 9. sz. 1047–1051. p.

KÁLLAI Gyula
Antiszemitizmus, vérvád, népmozgalom. In: *Szabad Nép*, 1946. jún. 9.

KAPRONCZAY Károly
Menekültek Magyarországon. In: *Valóság*, 1993. 2. sz. 39–51. p.

KAPRONCZAY Károly
Zsidó menekültek Magyarországon. In: *Világ*, 1989. 22. sz. 33–34. p.

KARÁDY Viktor
Asszimiláció és társadalmi krízis. A magyar – zsidó társadalomtörténet konjunkturális vizsgálatához. In: *Világosság*, 1993. 3. sz. 33–60. p.

KARÁDY Viktor
A magyar zsidóság helyzete az antiszemita törvények idején. In: *Medvetánc*, 1985. 2–3. sz. 41–91. p.

KARÁDY Viktor
Rétegmobilitás, státuszmobilitás és felekezeti vegyes házasság Budapesten a két világháború között. In: *Szociológia*, 1993. 2. sz. 3–44. p.

KARÁDY Viktor
Félelem és részvétel: zsidók 1956-ban. In: *Világosság*, 1989. 6. sz. 453–458. p.

KARSAI Elek – SZINAI Miklós
A Weiss Manfréd vagon német kézre kerülésének története. In: *Századok*, 1961. 4–5. sz. 680–719. p.

KARSAI László
Emlékezet, civilizáció és a holocaust. In: *Magyar Hírlap*, 1993. júl. 10.

KARSAI László
Hungarista mozgalom. (Szálasi Ferenc és a pápai nuncius tárgyalásának jegyzőkönyve) In: *Köztársaság*, 1992. okt. 30. 53–57. p.

KARSAI László
Kislány rövid coffokkal, aranyszínű mackóval. Kerényi Grácia Auschwitzban. Dokumentumok. In: *Kritika*, 1990. 9. sz. 26–30. p.

KARSAI László
Mítoszok, rágalmak, pártpropaganda. 1–2. rész. In: *Kritika*, 1990. 12. sz. 22–26. p. és 1991. 1. sz. 27–29. p.

KARSAI László
A pápai nuncius és Szálasi Ferenc. In: *Európai Utas*, 1. sz. 72., 76. p.

KARSAI László
Tankönyvek a Soahról. In: *Világosság*, 1992. 7. sz. 533–537. p.

KARSAI László
Zsidókérdés Magyarországon 1919–1945. Előtanulmány Vitézy Lászlónak egy talán soha el nem készülő filmjéhez. In: *Szombat*, 1991. 2. sz. 9–10. p.

KECSKEMÉTI György
Az antiszemizmus szociológiája. In: *Libanon*, 1936. 1. sz. 13–16. p.

Dr. KENDE Péter
Zsidóság antiszemizmus nélkül? Antiszemitizmus zsidók nélkül? In: *Valóság*, 1984. 8. sz.

KISS Gábor
A nagyállói zsidó hitközség történetéből. In: *Szabolcs-Szatmári Szemle*, 1991. 51–58. p.

KNER Imre
két levele. In: *Hitel*, 1990. 24. sz. 17–19. p.

KOMORÓCZY Géza
Apák és fiúk. In: *Holmi*, 1993. 8. 1066–1070. p.

KONDOR Edit – VIRRASZTÓ Zsolt
Gettó. Zalaegerszeg, 1944. 1–4. rész. In: *Zalai Hírlap*, 1993. aug. 3., 4., 5., 6.

KOVÁCS András
Az asszimilációs dilemma. In: *Világosság*, 1988. 8–9. sz. 605–612. p.

KOVÁCS András
Zsidó és nem zsidó vegyes házasságok a második világháború után született generációban. In: *Valóság*, 1990. 9. sz. 89–95. p.

KOVÁCS József
Láthatatlan tömegsírok. (A cigányság holocaustjáról) In: *Szombat*, 1991. 2. sz. 11–12. p.

KOVÁCS M. Mária
Antiszemita és liberális ellenállás. Antiszemitizmus a Horthy-korszakban. In: *Medvetánc*, 1985. 2–3. sz. 91–99. p.

KÓBÁNYAI János
Könyvek a magyar zsidóságról. In: *Forrás*. 1985. 5. sz. 93–95. p.

Körkérdés a népies-urbánus ellentétéről. In: *Századvég*, 1990. 2. sz. 141–307. p.

A Közvéleménykutató Intézet a zsidók szenvedéseiről. In: *Magyar Nemzet*, 1946. márc. 23.

KÜHNER, Claude
A zsidó tudományok fellegvára. (Az Országos Rabbiképző Intézet) In: *Valóság*, 1991. 12. sz. 121–125. p.

KREMNITZKY Gábor
Jelentés 1944-ből. (Dokumentumok a

Magyar Zsidó Levéltár Pásztor hagyatékából) In: *Kritika*, 1988. 12. sz. 22–24. p.

LÁSZLÓ József
Büchler Sándor emléke. In: *Magyar Nemzet*, 1993. júl. 6.

LITVÁN György
Kollektív elfojtás – totális rendszerek. In: *Thalassza*, 1990. 1. sz.

LÖW Immánuel
Szegek. (Közread. és bev.: Hídvégi Máté) In: *Liget*, 1990. 4. sz. 90–100. p.

LUKÁCSY András
A hideg napok koronatanúja. Szombathelyi Ferenc visszaemlékezése 1945. In: *Magyar Hírlap*, 1991. márc. 15.

Magyar dokumentumok a (washingtoni) Holocaust Múzeumban. In: *Kisalföld*, 1993. ápr. 17.

MAJSAI Tamás
Egy epizód az észak-erdélyi zsidóság második világháború alatti történetéből. (Slachta Margit fellépése a Csíkszeredáról kiutasított zsidók érdekében) In: *Medvetánc* 1988/4–1989/1. sz. 4–48. p.

MÁNDI András
Mégegyszer Kunmadaras. In: *Haladás*, 1946. dec. 25.

MÁRKUS Béla
„Egy cikk, egy ország, egy álom.” Kivonat és hiányos emlékeztető egy vita történetéhez. (Csoóri: Nappali hold) In: *Külgazdaság*, 1991. 7. sz. 41–62. p.

MÁRKUS Mária
Büszkeség és előítélet. In: *Valóság*, 1967. 4. sz.

MAURRAS, Charles
Zsidók és szabadkőművesek. (Ford.: Ádám Péter) In: *Kritika*, 1991. 3. sz. 24–25. p.

MÁTÉ-TÓTH András
Nemzet – kereszténység – erkölcs. Adalékok a keresztény-nemzeti gondolkodás jelenéhez. In: *Valóság*, 1993. 9. sz. 44–57. p.

MÉSZÁROS István
A kassai püspök 1944-ben. (Madarász István küzdelme a deportáltak megmentéséért) In: *Köznevelés*, 1993. jan. 15.

MÉSZÖLY Miklós
Két levél. (Gondolatok a kisebbségi kérdéstről és az antiszemitizmusról) In: *Életünk*, 1989. 12. sz. 1059–1065. p.

MOLNÁR Erik
Zsidókérdés Magyarországon. In: *Társadalmi Szemle*, 1948. 6. sz.

MOLNÁR Imre
A felvidéki Wallenberg. (Esterházy János életútjának főbb állomásai) In: *Köznevelés*, 1993. jan. 15.

MOLNÁR Judit
Jogfosztó intézkedések Szegeden a német megszállás után. In: *Szombat*, 1991. 4. sz. 18–19. p.

MURÁNYI Gábor
„Hallottam, amikor azt válaszolta: alles ins Gas!” A Deportáltakat Gondozó Bizottság jegyzőkönyvei 1945-ből. In: *Phralipe*, 1990. 11–12. sz. 32–41. p.

MURÁNYI Gábor
Izraeli-magyar zsidó könyvkiállítás. In: *Magyar Nemzet*, 1991. szept. 26.

NAGY Endre
Zsidókérdés és antiszemitizmus a félmúltban. In: *Új Forrás*, 1984. 10. sz. 52–56. p.

NAGY Károly
Héber kőtáblák és ami mögöttük van. (Scheiber Sándor emlékezete) In: *Magyar Hírlap*, 1993. júl. 10.

NAGY SZ. Péter
Kasztner dosszié. Zsidómentő akció a német megszállás idején. 1–4. rész. In: *Köztársaság*, 1993. ápr. 9., 16., 23. és 30. 61–65. p.

NAUKOM Lea
Szondi Lipót mélylélektana. Sorselemzés a lágerben. In: *Köztársaság*, 1993. ápr. 16. 57–60. p.

NYÍRI Tamás
Antiszemitizmus és antijudaizmus. In: *Valóság*, 1990. 5. sz. 345–353. p.

Az Orsós Ferenc-dosszié. In: *Magyar Hírlap*, 1993. jún. 28. 11. p.

ÖTVÖS László
A madarasi antiszemita megmozdulás. In: *Jászkunság*, 1990. 1. sz. 81–93. p.

PELLE János
„Csávolyban nincs zsidó. 68-ban ölték meg az utolsó.” (A XX. századi paraszti antiszemitizmus körképéhez) 1–2. rész. In: *Kiritka*, 1991. 3. sz. 20–22. p. és 4. sz. 22–24. p.

PELLE János
„Gyilkos zsidók”? (Vérvád Szegváron 1948-ban) In: *Élet és Irodalom*, 1990. június 8. 16. p.

PELLE János
A makói zsinagóga lángjai. In: *Mozgó Világ*, 1993, 6. sz. 81–98. p.

PELLE János
A „mezítlábas vérvád”. A kunmadarasi pogrom. In: *2000*, 1990. 8. sz. 697–76. p.

PELLE János
Prológ vagy epilóg? (Bárdossy Lászlóról) In: *Kritika*, 1992. 9. sz. 36–37. p.

PELLE János
Sarokba szorítva. Zsidó alternatívák 1945 után, három dokumentum tükrében. In: *Valóság*, 1990. 5. sz. 354–360. p.

PELLE János
Sylock Magyarországon 1–2. rész. (1. Vérvád-történetek. 2. A kunmadarasi pogrom) In: *Magyar Nemzet*, 1991. jún. 14. és 15.

PELLE János
Az utolsó vérvád. Előszó egy készülő könyvhöz. (Mátészalka, 1957)

In: *Szombat*, 1990. 5. sz.

PERECZ László
Új magyar jobboldal. A Hunnia és a Szent Korona történelme és társadalomképe. In: *Világosság*, 1991. 3. sz. 208–228. p.

PIETSCH, Walter
A zsidók bevándorlása Galíciából és a magyar zsidóság. In: *Valóság*, 1988. 11. sz. 46–59. p.

RAJ Tamás
A zsidó tudományos tennivalók Magyarországon. (Az 1987. szept. 18-án A magyarországi zsidó folklór című szimpóziumon elhangzott előadás szövege) In: *Múlt és Jövő*, 1989. 1. sz. 28–37. p.

RÉTI György
Az erdélyi atrocitásokról – a második bécsi döntés után. In: *Mozgó Világ*, 1991. 2. sz. 35–40. p.

RÉVAI József
Párizs és Miksolc. In: *Szabad Nép*, 1946. aug. 4.

S. NAGY Katalin
Voltak ünnepek? Kulturális identitás az 1945 után született zsidó nemzedéknél. In: *Valóság*, 1990. 6. sz. 96–106. p.

SCHMIDT Mária
Magyar zsidó önmentési akciók a második világháború alatt. In: *Medvetánc*, 1985. 2–3. sz.

SCHMIDT Mária
Rendőrségi megfigyelés alatt a baloldali cionisták. Néhány jellegzetesség. In: *Történelmi Szemle*, 1987. 3. sz.

SCHMIDT Mária
Slachta Margit-akció a szlovák zsidók deportálásának megakadályozása érdekében. In: *História*, 1988. 2–3. sz.

SCHWEITZER József
Istenhit Auschwitz után. In: *Theológia*, 1974. 4. sz. 207–211. p.

STANDIESKY Éva
A miskolci pogrom – ahogyan Rákosiék látták. In: *Társadalmi Szemle*, 1990. 11. sz. 78–96. p.

STARK Tamás
A magyar zsidóság vesztesége. In: *História*, 1989. 1–2. sz. 55–56. p.

STARK Tamás
„Mégfogya bár...” (Háborús népeségmozgás Magyarországon, 1941–1949.) In: *Hitel*, 1992. febr. 19. 14–20. p.

SÜKÖSD Mihály
Közlemények a zsidókérdésről. In: *Valóság*, 1984. 8. sz. 89–96. p.

SÜKÖSD Mihály
Szenes Hanna és Simon százados. In: *Magyar Napló*, 1992. szept. 4. 18–20. p.

SIMON Róbert
Goldziher Ignác – hetven év múltán. Régi-új problémák és tanulságok. In: *2000*, 1991. 12. sz. 46–56. p.

- SZABÓ A. Ferenc
Pusztulás és újjászületés. A zsidó származású lakosság helyzete a felszabadulás után. In: *Valóság*, 1988. 11. sz. 60–72. p.
- SZABÓ Éva
A magyarországi svéd mentő-akció történetéhez. In: *Történelmi Szemle*, 1987–88. 3. sz. 379–394. p.
- SZABÓ István
Új Orgoványság. In: *Haladás*, 1946. máj. 30.
- Szabó Lajos emlékszám: In: *Életünk*, 1989. 9–10. sz.
- SZABÓ Miklós
Magyar nemzetűd. – Problémák a huszadik század második felében. In: *Medvetánc*, 1984. 4. sz.
- SZABÓ Miklós
Nemzetkarakter és resszentimen. Gondolatok a politikai antiszemitizmus funkciójáról. In: *Világosság*, 1981. 6. sz.
- SZABÓ Miklós
Történelmi tudat – etnikai tudat. Az etnikum gondolata a Horthy-kor nemzetfelfogásában. In: *Világosság*, 1988. 8–9. sz. 582–589. p.
- SZABOLCSI Miklós
Változások a zsidó szellemi életben 1935 körül: „magyar és zsidó identitáskeresések”. In: *Szombat*, 7. sz. 27–30. p.
- SZALAI Pál
Végkifejlet előtt. A magyar közvélemény alakulása a sajtó és a parlamenti naplók tükrében 1943–1944. In: *Valóság*, 1990. 10. sz. 57–75. p.
- SZÁRAZ György
Bűvös körökben. Levelek, feljegyzések az Egy előítélet nyomában című könyv kapcsán. In: *Kortárs*, 1991. 2. sz. 69–87. p.
- SZATMÁRI Jenő
Kunmadaras a körüton. In: *Haladás*, 1946. máj. 30.
- SZEGŐ Béla
Most aztán jaja a zsidóknak: Sértő Kálmán nyilas lett. In: *Társadalmunk*, 1938. 23. sz. 1–4. p.
- SZILÁGYI Mihály – SCHWEITZER József
A Tolna megyei zsidók története 1818–1944-ig. In: *Tolna megyei Levéltári Közlemények*, 1991. 2. sz. 51–97. p.
- SZINAI Miklós
Kállay Miklós politikája és a Holocaust. In: *Magyar Tudomány*, 1992. 1. sz. 111–117. p.
- SZITA Szabolcs
Holocaust-kutatás. In: *Magyarország*, 1989. 1. sz. 21. p.
- SZITA Szabolcs
A munkaszolgálat Magyarországon a német megszállásig. In: *Politika Tudomány*, 1988. 1. sz. 60–75. p.
- SZITA Szabolcs
A sárvári internálótábor 1944. évi történetéhez. In: *Vasi Szemle*, 1989. 4. sz. 563–569. p.
- SZITA Szabolcs
Zsidó munkatáborok Győr-Moson-Pozsony és Sopron vármegye hátterületi erődítésén 1944–1945. In: *Arrabona*, 1992. 26–30. p.
- SZECSKÓ Károly
Mezőcsáti zsidók története. In: *Csáti újság*, 1993. szept. 9. 6. p.
- TATÁR György
Fogság és déja vu. (Elhangzott az MTA Judaisztikai Kutatócsoport Ki a zsidó? szemináriumán) In: *2000*. 1990. 6. sz. 11–15. p.
- TÍMÁR György
Ne mosdassunk szerezcent! (Az újvidéki vérengzés) In: *Élet és Irodalom*, 1991. márc. 15. 9. p.
- VAJDA Mihály
Ki a zsidó Közép-Európában? (Szekfű Gyula Három nemzedéke kapcsán) In: *Világosság*, 1989, 8–9. sz. 648–656. p.
- VAMOS Tibor
A Hatvány-jelenség. In: *Magyar Tudomány*, 1988. 4. sz. 274–279. p.
- „Van-e ma zsidókérdés Magyarországon?” – másodsor. In: *Világosság*, 1987. 7. sz. 436–443. p.
- VÁRADI László
Külföldi diplomáciai kísérletek a budapesti zsidóságért. Mentés vagy árulás? In: *Medvetánc*, 1985. 2–3. sz.
- VÁRADI László
Magyar zsidóság a 20. században. In: *Magyar Tudomány*, 1985. 3. sz. 227–234. p.
- VARGA László
A magyar zsidóság 1945 után. In: *Hiány*, 1990. 4. sz. 6–9. p.
- Vélemények az antiszemitizmusról 1–2. In: *Kiritka*, 1990. 4. sz. 4–13. p. és 5. sz. 27–37. p.
- VIRÁG Teréz
Gyermekkori neurotikus állapotok, magatartások történelmi háttere. In: *Magyar Pszichológiai Szemle*, 1987–88. 3. sz. 227–244. p.
- VITÉZY Zsófia
Ember Judit új filmet készít. In: *Magyar Hírlap*, 1993. jún. 28.
- VLADÁR Gábor
Emlékirataiból. „Mielőbb kilábalni a veszendő háborúból”. 1–2. rész. In: *Új Magyarország*, 1991. okt. 11. és 12.
- VÖRÖS Károly
A budapesti zsidóság a két forradalom között. 1848–1918. In: *Kortárs*, 1986. 12. sz. 100–117. p.
- ZEKE Gyula
A fővárosi zsidóság lakóhelyi szegregációja 1867–1941. In: *Világosság*, 1990. 12. sz. 926–935. p.
- ZELEY László
A különös Kasztner-akció. (Beszélgetés Schmidt Máriával és Jehoda Lahavval) In: *168 óra*, 1933. szept. 28. 26–27. p.
- Zsidó identitás és asszimiláció magyarországon. (Majanucz László interjúja Karády Viktorral) 1–2. In: *Mozgó Világ*, 1988. 8. sz. 26–49. p. és 9. sz. 44–57. p.
- Zsidómentés Madeirára. Weiss Manfrédék rejtelmes sorsa. (Hoff György visszaemlékezése nyomán) In: *Heti Magyarország*, 1993. szept. 10. 26–27. p.
- ZSOLT Béla
Kunmadaras. In: *Haladás*, 1946. máj. 30. és dec. 5.
- ZSOLT Béla
Miskolc vagy veszített illúziók. In: *Haladás*, 1946. aug. 8.

Wallenberg-irodalom

- BIRD, Thomas L.
Memorandum Wallenberg ügyében. In: *Kommentár*, 1992. 3. sz. 24–25. p.
- DÉSI János
Wallenberg-kiállítás Budapesten. (Születésének 80. évfordulójára. Beszélgetés Ember Máriával, a kiállítás egyik szervezőjével) In: *Magyar Hírlap*, 1992. febr. 1.
- EMBER Mária
Adalékok egy még fel nem tárt per anyagához. 1–6. rész. In: *Magyar Nemzet*, 1990. máj. 26., jún. 2., jún. 11., júl. 14., júl. 21. és júl. 28.
- EMBER Mária
A Múlt és Jövő melléklete Raoul Wallenberg 80. születésnapja tiszteletére. (Szerk.: —.) In: *Múlt és Jövő*, 1992. 2. sz. mell. 1–20. p.
- EMBER Mária
Wallenberg zárkatársai. 1–2. rész. In: *Közvélemény*, 1992. 31. és 32. sz.
- KARSAI László
Újabb Wallenberg-dokumentumok. In: *Világosság*, 1992. 12. sz. 949–954. p.
- LÉVAI Jenő
Raoul Wallenberg regényes élete, hősi küzdelmei és rejtélyes eltűnésének titka. Utánnomás. Bp. 1988, Maecenas K. 333. p.
- MAGNUSSON, Habs
Megtudhatjuk-e végre a teljes igazságot Raoul Wallenberg sorsáról? (A Wallenberg szemináriumon elhangzott előadás) (Ford.: György László) In: *Kommentár*, 1992. 5. sz. 55–57. p.
- ÓNODI László
Müncheni emlékkiállítás. Wallenberg – új megvilágításban? In: *Új Magyarország*, 1992. júl. 6.
- SCHMIDT Mária
Raoul Wallenberg. In: *Új Írás*, 1988. 9. sz. 87–90. p.
- SZITA Szabolcs
Wallenberg naptára. In: *Mai Nap*, 1993. márc. 6.
- VADÁSZ Ferenc
Be kellett volna vallaniuk, hogy ők voltak megmentőjük gyilkosai... (Beszélgetés Ember Máriával új könyvéről) In: *Szombat*, 1992. 7. sz. 11–12. p.

TÖRÖK Endre
Az ember mint küldetés. Martin
Buber és Lev Szesztov. In: *Liget*, 1989. 3.
sz. 99–100. p.

Szépirodalom

ALMÁSI Miklós
Joshua Sobol: Gettó. In: *Kritika*,
1990. 6. sz. 39. p.

ANTAL Gábor
Emigráns nem lehet boldog – mondja
Hatvany Lajos. In: *Haladás*, 1947. 15. sz.

BÁRDOS Pál
Emlékek. In: *Tiszatáj*, 1962. 4. sz.

BENEY Zsuzsa
Zsidó húsvét. In: *Vigilia*, 1989. 3. sz.
169–172. p.

BRABANT, Éva
Má nistanó, avagy mi marad meg?
(Freud és Ferenczi Sándor) (Ford.:
Gyimesi Timea) In: *Thalassa*, 1991. 1.
sz. 54–63. p.

BRUMBERG, Abraham
Értelmiség és antiszemitizmus
Lengyelországban. (Ford.: Kenesei
István) In: *Világosság*, 1991. 6. sz.
455–462. p.

BUBER Martin
Hászid történetek. (Ford.: Rácz
Péter) In: *Korunk*, 1991. 8. sz. 986–991. p.

GÁBOR György
„Harcoljatok hát a törvényért.” (Az
írás lakonya és a jancsói Tett hajnala)
In: *Filmkultúra*, 1991. 6. sz. 9–12. p.

HATVANY Lajos
A zsidóság szociológiája. In: *Fórum*,
1947. 9. sz. 712–714. p.

HIRSCH Tibor
Szófejtés: Jancsó Miklós: A hajnal.
In: *Filmkultúra*, 1991. 6. sz. 13–18. p.

A holocaust a művészetekben.
(Tudományos konferencia Pécsen 1990.
aug. 26–30.) In: *Élet és Irodalom*, 1990.
aug. 24. 16. p.

HOWE, Irving
Az irodalom és a „holocaust”. In:
Nagyvilág, 1989. 2. sz. 252–271. p.

KERESZTURY Dezső
Irodalmi életünk feszültségei. In:
Magyar Szemle, 1930. 3. sz. 335–347. p.

KERESZTURY Dezső
Irodalmunk és társadalmunk. In:
Magyar Szemle, 1930. 2. sz. 115–126. p.

KERTÉSZ Imre
Táborok maradandósága. In: *Holmi*,
1990. 5. sz. 471–475. p.

KERTÉSZ Imre
Gályanapló – az 1974–75-ös évekből.
In: *Jelenkor*, 1991. 4. sz. 27–37. p.

KIS, Daniló
Variációk Közép-Európa témákra.
In: *Jelenkor*, 1989. 1. sz. 33–43. p.

KOLTAI Ágnes
Exodustól Exodusig. Az izraeli film
a nyolcvanas években. In: *Filmvilág*,
1990. 5. sz. 33–35. p.

KOMLÓS Aladár
A pálya végén. In: *Új Írás*, 1973. 10. sz.

KONRÁD György
Az áldozat nézőpontja. In: *Valóság*,
1988. 8. sz. 62–69. p.

KORNIS Mihály
Miért van ott, ahol van? In: *Beszélő*,
1991. okt. 26. 39–42. p.

KORNIS Mihály
Nocturne 1958. Részlet egy hosszú
történetből. In: *Magyar Lettre*
Internationale, 1991. 2. sz. 36–39. p.

KÓBÁNYAI János
Az élet kertje. In: *Múlt és Jövő*, 1989.
1. sz. 85–87. p.

KÓBÁNYAI János
Magyar zsidónak lenni. In: *Múlt és*
Jövő, 1989. 1. sz. 176–183. p.

KUNDERA, Milan
Jeruzsálemi beszéd: A regény és
Európa. (Ford.: Mihályffy László) In:
Műhely, 1991. 5. sz. 12–14. p.

LACZKÓ András
Hittel teli vallomás. Simon István:
Buchenvaldi rapszódia. In: *Napjaink*,
1990. 4. sz. 28–29. p.

LANZMANN, Cloude
Soah. (Forgatókönyv-részlet) In:
Nagyvilág, 1989. 1. sz. 88–105. p.

LENGYEL András
Németh László Shylock-metaforája.
(Egy metafora értelme és
eszmetörténeti szerepe) In: *Valóság*,
1991. 8. sz. 56–74. p.

LEVI, Primo
Ember ez? (Ford.: Magyarósi Gizella)
In: *Műhely*, 1991. 5. sz. 15–18. p.

LEVI, Primo
Kapanesusz. (Ford.: Székács Vera)
In: *Holmi*, 1991. 5. sz. 596–572. p.

LEVI, Primo
Vas. (Ford.: Székács Vera) In: *Holmi*,
1991. 5. sz. 562–568. p.

MANDELSTAM, Nagyezsda
Emlékeim. (Ford.: Pór Judit) In:
Nagyvilág, 1989. 1. sz. 68–87. p.

MANDELSTAM, Oszip
Farkaskopó század. (Ford.: Erdódi
Gábor) Bp. 1991, Unikornis K.

MARNO János
Holokaust. In: *Magyar Lettre*
Internationale, 1991. 2. sz. 23. p.

MEZEI András
Egy vers és ami mögötte van.
(Hagyd a népet!) In: *Mozgó Világ*,
1982. 9. sz. 112–121. p.

MONOSTORI Imre
Újra és újra: népi-urbánus viták. In:
Tiszatáj, 1991. 4. sz. 76–83. p.

NAGY Sz. Péter
„Kevesebb irodalom, több élet.”
(Hatvany Lajos és Osvát Ernő) In: *Új*
Írás, 1991. 10. sz. 115–121. p.

ODZE György
Mire vársz? In: *Kortárs*, 1991. 3. sz.
41–65. p.

OZICK, Cynthia
A pogány rabbi. (Ford.: Nemes
Anna) In: *Holmi*, 1991. 11. sz.
1476–1496. p.

POMOGÁTS Béla
Irodalmunk vértanúi. In:
Könyvtáros, 1965. 3. sz. 163–165. p.

POSZLER György
Bennszülött bölcsélet. Németh
László: Kisebbségben. Szubjektív kom-
mentárok. In: *Kortárs*, 1990. 11. sz.
114–140. p.

RATKÓ József
Önéletrajz. In: *Új Írás*, 1963. 3. sz.
327–332. p.

REZNYIK, Szemjon
A Kaganovics-szindróma. (Ford.:
Sebes katalin) In: *Új Írás*, 1991. 6. sz.
91–97. p.

RILKE, Rainer Maria
Jelenet Velence gettójából. (Ford.:
Vidor Miklós) In: *Történetek a*
Jóistenről. Bp. 1991, Szent István
Társulat. 54–60. p.

RITTER Aladár
Zsolt Béla, a radikális publicista. In:
Jel-kép, 1988. 4. sz. 142–150. p.

ROTH, Philip
Bosszú. In: *Nagyvilág*, 1991. 7. sz.
1058–1064. p.

S. NAGY Katalin
Hová lettek az írástudók,
Rembrandt és Chagall rabbijai? In:
Liget, 1990. 3. sz. 21–25. p.

SANDERS Iván
Magyar - zsidó életemény a kortárs
magyar irodalomban. In: *Zsidóság az*
1945. utáni Magyarországon. Párizs,
1984. 223–236. p.

SÁNDOR Iván
„Történt Auschwitzban, és történik
bárhon, ahol megtörténhet.” (Mészöly
Miklós két leveléhez) In: *Életünk*, 1990.
4. sz. 332–337. p.

SCHWEITZER József
Magyar írók magyar rabbikról. In:
MIOK Évkönyvek, 1971/72, 1973/74,
1975/76.

SIMON Zoltán
Szabó Lőrinc: Birákhhoz és bará-
tokhoz. In: *Alföld*, 1991. 4. sz. 85–89. p.

SINDER, Isaac Baskevis
A szakáll. (Ford.: Méhes Károly) In:
Holmi, 1991. 2. sz. 153–158. p.

SPERBER, Manés
A hit és a kétely. In: *Nagyvilág*,
1991. 10. sz. 1514. p.

IONESCO, Eugene
Manés Sperber, a lélek orvosa.
(Ford.: Ádám Péter) In: *Nagyvilág*,
1991. 10. sz. 1510–1514. p.

BLOT, Jean
Manés Sperber, filozófus és
regényíró. (Ford.: Ligeti Pál) In:
Nagyvilág, 1991. 10. sz. 1507–1510. p.

KONRÁD György
Manés Sperberrel. (A Petőfi

Irodalmi Múzeum kiállításának megnyitója) In: *Nagyvilág*, 1991. 10. sz. 1505–1506. p.

SZABOLCSI Miklós
Múlt és távol vonzásában. In: *Nagyvilág*, 1992. 3. sz. 400–404. p.

Szerb Antal levelei feleségéhez 1944-ből. In: *Újhold Évkönyv*, 1991. 1. sz. 284–297. p.

TABORI, George
Mein Kampf. Színmű. (Ford.: Kurdi Imre) In: *Színház*, 1991. 4. sz. mell. 1–14. p.

UNGVÁRI Tamás
A pervenü és a pária. A kulturális antiszemitizmus arcai. In: *Világosság*, 1991. 8. sz. 492–508. p.

VALUCH Tibor
Egy civil megfigyelő. (Konrád György esszéiről) In: *Alföld*, 1991. 10.

sz. 89–92. p.

VÁRNAI Pál
A zsidóüldözések éve a mai magyar irodalomban. In: *Menora*, Toronto, 1978.

VAS István
És látá, hogy az jó. In: *Fórum*, 1947. 10. sz. 764–776. p.

VÉGEL László
Eckhart gyűrüje, avagy a permanens polgárháború. In: *Kortárs*, 1991. 1. sz. 48–61. p.

VIKÁR György
A lebegés képessége. (Önéletrajzi részletek) In: *Újhold Évkönyv*, 1991. 1. sz. 46–60. p.

VINCENZ, Stanislaw
Találkozás chasszidokkal. (Ford.: Pálfalvi Lajos) In: *Európai Utas*, 1991. 3. sz. 82–86. p.

WIESEL, Elie

Legendák, történetek. In: *Új Írás*, 1988. 9. sz. 108–114. p.

WIESEL, Elie
Zsidónak lenni. In: *Múlt és Jövő*, 1989. 1. sz. 3–8. p.

WISINGER István
Egy némafilm második élete. (Bettauer Hugó: A zsidók nélküli város – Regény a holnaputánról című regényéből 1924-ben készült filmjének retrospektív vetítése Bécsben) In: *Filmvilág*, 1991. 3. sz. 63. p.

ZSADÁNYI Oszkár
A magyar zsidóság tragédiájának visszhangja a magyar irodalomban. In: *MIOK Évkönyv*, 1975/76. 411–421. p.

Zsidók. (A Gulyás fivérek tervezett TV-filmsorozata) In: *2000*, 1991. 10. sz. 42. p.

Megjelent az

ESÉLY

1994/3- as száma

A tartalomról:

Kovács Ilona:

**JÖVEDELEMELOSZLÁS ÉS JÖVEDELEM-
EGYENLŐTLENSÉG AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN**

Kuron Jacek:

VÁLASZÚTON

Fridli Judit - Pelle Andrea - Rácz József:

**KÁBÍTÓSZERFOGYASZTÁS ÉS
BÜNTETŐPOLITIKA**

Murányi István:

**DROG-FOGYASZTÁS SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG
MEGYEI KÖZÉPISKOLÁSOK KÖRÉBEN**

VITA A SZOCIÁLIS MUNKÁS SZEREPÉRŐL

Az ESÉLY kapható a nagyobb könyvesboltokban Budapesten

Előfizethető a szerkesztőségben, Címünk: 1088 Bp.,

MÚZEUM Krt. 4/b-c, ELTE Szoc. Pol. Tanszék

Telefon: 266-9833/2298-as mellék

Előfizetés egy évre: 480 Ft, egy szám ára: 80 Ft

NAGY VILÁG

A **NAGYVILÁG** HAVONTA MEGJELENŐ
FOLYÓIRAT A VILÁIRODALOM LEGÚJABB,
LEGÉRDEKESEBB NOVELLÁIVAL,
ESSZÉIVEL, TANULMÁNYAIVAL
A **NAGYVILÁG** KAPHATÓ
AZ ÚJSÁGÁRUSOKNÁL ÉS BUDAPEST
LEGNAGYOBB KÖNYVESBOLTJAIBAN

ELŐFIZETÉSI SZÁNDÉKÁRÓL ÉRTESSÉ A
SZERKESZTŐSÉGET :

1054 BUDAPEST, V. SZÉCHENYI ÚT 1.

ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE: 1000 FT, FÉLÉVRE 288 FT

BBS

Balázs Béla Stúdió

ALAPÍTVÁNY

1356 BUDAPEST 5 PF. 734
TEL./FAX: (36-1) 111-2809

ÉS NE VIGY MINKET A KISÉRTÉSBE

Miről szól a film?

Emberekről és intézményekről.

Szeretetre méltó, kedves emberekről és gyűlöletet szító aljas intézményekről.

Az intézményesített gyűlöletről és arról, hogy egyeseket megkísért a gyors meggazdagodás lehetősége s hajlamosak hasznot húzni mások kiszolgáltatottságából.

Ezért a cím, hogy **NE VÍGY MINKET A KISÉRTÉSBE**.

Mert a népiértés nemcsak azoknak árt, akiket ki akarják írtani, hanem azoknak is, akik részt vesznek benne.

Ember Judit

Színes dokumentumfilm
Forgalmazza a BBS-Toldi Estéje

ב"ה

ÚJ ÉLELET

A magyarországi hitközségek lapja

SUMMARY

Past and Future like the rest of Hungary, is commemorating fifty years of the Hungarian Holocaust. That immeasurably tragic destruction has haunted European civilization ever since. *Ferenc Juhász's* moving epic poem opens the issue. In *A terrible Crime was Committed Here*, an interview with *Gábor Fodor* the recently nominated Minister of Education and Culture gives his views about the Holocaust not in his role as a politician, but as a representative of a generation that has decided to confront the problems of the Holocaust. *Elie Wiesel's* lyrical essay - like all his work - tries to answer the unanswerable. *Randolph Braham* - the world famous researcher of the Hungarian Holocaust - analyses the place of the Holocaust in Hungarian history.

This issue of *Past and Future* is devoted to the spirit of Holocaust children as its central theme. It includes the memories of several people who were children at that time - among them the legendary Olympic swimming champion *Éva Székely*. The extracts of the novels of *Pál Bárdos* and *János Kőbányai* also dwell on this theme. Art teacher *Klára Kertai* gave us the first drawings of surviving children about what they experienced in 1944-45. *Marianna D. Birnbaum's* study examines *Miklós Radnóti's* portraits which were written in the shadow of the approaching Apocalypse. *János Dési* writes about slightly different young people in his report *Angyalföld Sieg Heil*: about those young people who sympathise with Nazism in today's Hungary. *Teréz Virág's* psychological study introduces her therapy for curing adults who were traumatised by the Holocaust in childhood. *Viktor Karády* looking at the period before and after the Holocaust examines to what extent young Jews remained faithful to their religion. The philosophers *Ágnes Heller*, *Ferenc Fehér* and *Mihály Vajda* examine the cultural history aspects of the Holocaust. (Heller the aesthetic aspects of the Holocaust, Fehér the Gypsy Holocaust, while Vajda deals with its practical influence on the identity of the Germans). *Magda Horák* writes a revealing study of the Jewish artistic movements which operated in the shadow of the Holocaust.

Our News is longer than usual: it contains speeches by the mayors of Budapest (*Gábor Demszky*), Debrecen (*József Hevessy*) and Tokaj (*János Majer*) about Jewish Culture and the Hungarian Holocaust. Our *Observer* bibliography is indispensable: a select bibliography of the books and articles that have appeared over the last fifty years concerning the Hungarian Holocaust.

MARC CHAGALL
RAJZA

A MŰLTÉS JÖVŐ
MELLÉKLETE

